

1

אונקלוס

שמות יט יתרו

רצ

רַבִּיעִי יִטָּא בַּחֲדָשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְּבַר סִינַי ב וַיִּסְעוּ מִרְפִּידִים וַיָּבֹאוּ

רַבִּיעִי יִטָּא בַּחֲדָשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְּבַר סִינַי ב וַיִּסְעוּ מִרְפִּידִים וַיָּבֹאוּ

רש"י

לקט בהיר

(א) במכילתא סיימו זה: לכך נאמר בחדש השלישי, פי' בהכרח לומר שפי' בחדש השלישי ראש חדש השלישי (כי מצינת חדש לפעמים פירושו כשהחדש מתחדש, כגון מהר חדש (ש"א כ"י י"ח), או (מ"ג ד' כ"ג) לא חדש ולא שבת), ועל זה מראה בלשון אומרו ביום "הזה", שאל"כ לא ידענו מאי קאמר ביום הזה, ועל זה קשה אם ביום הזה מראה על אומרו בחדש השלישי היל"ל ביום ההוא, שהלא התורה נכתבה אחר שהיה מעשה זו, ולא היה אז יום ההוא לפני הכתוב, לומר עליו "הזה", לזה הביא דרוש התנחומא שא"כ כלל יום יאה מוגח לפניך יום ההוא, ולפי פשוטו אין קושיא שמדרך הכותב והמספר להעמיד את עלמו כאלו היה שם, ובגמ' פסחים למדו שהיה ב"ח מתיבתא הזה בג"ש, ופשוט הוא שלימוד המכילתא הוא פשוטו של מקרא, וגם מנא זה שעשה הג"ש יודה זאת, לזה בחר בו רבינו (ג"א): (ב) פי' קושיא זו היא עו"ה: הלא כבר אמר בפסוק הקודם שבאו מדבר סיני, ולמה חזר לפרט מה שהיה קודם בואם, שנסעו מרפידים,

אור החיים

(ט) א. בחדש השלישי וגו'. הנה למה שקדם מעולם מצינו יחצרך בישראל וגדול חשקו לתת להם ארוסתם זאת התורה תקשה למה נתעכב ה' מתת התורה עד חדש השלישי כי מן סימני האהבה היא שלא יתעכב חושק מצא לחשוקתו. ואם לנד הדרכ' הלא מצינו שאפילו לאליעזר עבד אברהם קפלה לו הארץ (סנהדרין ז"ה). בלכתו לקחת אשה ליצחק ומכל שכן וקל וחומר לחתונה נשיאת ראש כי תקפון הארץ וגם השמים אם יערכו לה, אשר על כן בא הקדוש ברוך הוא ונתן אמתלה לדבר כי לא מיעוט החשק הוא הסובב אלא לנד הכשרת החתן כי לא היו ישראל ראויים לנד שהיו בארץ העמארה והיו לנדה צנייהם והולרכו לספור ספירת עהרתם שבע שבתות כדרך ז' נקיים אשר לזה ה' לזה (זהר ח"ג ז"ז) והוא אומרו ללאת בני ישראל פירוש לסיבת יליאתם מארץ מצרים הוא הסובב עכצת הדבר עד החדש הג' (י"ז), והראיה כי כשקרצו ימי הכשרתם בו

ב. ויסעו מרפידים. קשה למה איחר המוקדם כי פסוק זה היה לו להקדים קודם

אור בהיר

(ב) שדוקא הר סיני היה מוכשר לזה. (ג) ויהיה פירוש הכתוב כעין קושיא ותרוך. כלומר, למה בחדש השלישי ולא בחדש ראשון

מדבר סיני ויחננו במדבר ויחן יש

מרפידים ואתו למדברא דסיני

וישרו במדברא וישרא תמן רש"י

לקט בהיר

בשלמא אם לא היינו יודעים שהיו צרפידים קודם שצאו, אין קושיא, שהכתוב מודיענו מהיכן צאו לסיני, כי נמצא בן כמה פעמים בתורה שאמר התכלית ואח"כ חזר לפרט היאך צאו לתכלית, אבל כאן שלא חידש שום פרט שהלא כבר ידענו שהיו צרפידים קשיא, ומירך שבמכוון עשה בן לומר קודם שצאו מדבר סיני ואח"כ לחזור לומר ויסעו מרפידים ללא לזכר, כדי שגדע שלא נכתב רק להקיש, אבל בשאר מקומות דכתיב ויסעו ויחננו לא ניתן לדרוש ולהקיש, ולהרמזין ו"ל היה לו נוסחא מוטעת במכילתא (ובאמת בן היא במכילתא שלפנינו) לפיכך הקשה והלך בדרך אחר, אבל גירסת רש"י היא העיקר שכן הוא בילקוט (רא"ם): (ג) שנאמר ויפן עם ישראל כאיש אחד בלב אחד, אף כשנסעו מרפידים, הגם שרפו עם ידיהם מדברי תורה כדאיחא במכילתא, אבל לא היו ראויים ליטע משם להר סיני עד שעשו תשובה (רא"ם): (ד) נשמע ואת צעבור שבכל החניות כתיב ויסעו ויחננו לשון רבים, שהיו מחולקים לדיעות הרבה, ושינה כאן לכתוב לשון יחיד (מכילי), ובספר עם אפרים דייק מה ששינה רש"י לכתוב כאן כאיש אחד בלב אחד וצ"פ בשלח והנה מנרים נוסע פירש"י להפך בלב אחד כאיש אחד, ומירך לפי דרכו עיי"ש, ולי נראה הכוונה, כי באמת המצריים היו מחולקים כל אחד לעצמו במחלוקת קנאה ושנאה, אלא מחמת שהיה להם לב אחד נגד ישראל לרודפם ולכובשם על ידי זה נעשו אוהבים וריעים והיו כאיש אחד לפני ולפני מועט, משא"כ ישראל במעמד הנבחר היתה להיפך הושוו דעותיהם בכלל ונעשו אוהבים וריעים כאיש אחד ועל ידי זה הוכן לבם כאחד לומר נעשה ונשמע ולקבל עול מלכות שמים:

אור החיים

השגחה, ולזה תמצא כי כל מקום שזכירנה ה' לתורה ידקדק לומר לשון חזק ואומץ עד גדר שימית עלמו עליה דכתיב (במדבר י"ט ו"ד) זאת התורה אדם כי ימות וגו' ודרשו ז"ל (שבת פ"ג): וכו', כמו בן רבותינו ז"ל ידקדקו בהזכרתה לומר עסק התורה השתדלות התורה ורבים כמוהו, ועיין מה שפירשתי בספרי חפץ ה' שחברתי על קצת ממסכתות הש"ס בקטנותי במאמר רבותינו ז"ל (שם פ"ח): למיימימים זה וכו' וחראה כי לא חושב בהשגחה אלא בהתעלמות גדול, וכנגד זו אמר הכתוב ויסעו מרפידים, לא צא להודיע מקום שממנו נסעו שאם בן היה לו להקדימו קודם חתונתם, אלא נתכוין לומר שנסעו מבחינת רפיון ידים כמו שמנינו שדרשו בן רבותינו ז"ל (סנהדרין ק"ו). צפסוק (לעיל י"ח) וילחם עם ישראל צרפידים צרפיון ידים עד כאן. והן עתה נסעו מבחינה זו והכינו עצמם לעצוד עבודה משא בנזעם ה', והוא אומרו ויצאו מדבר סיני"י. וענין צ' הוא השפלות והענוה כי אין דברי תורה מתקיימין אלא

אור בהיר

אחר עלייתם מן הים, ועל זה מירך ללכת בני ישראל וכו'. ויהיה פירוש הלמ"ד בשביל זאת. (בד) פירוש אנו חשוקים לתורה הק', וגם נחשקים אנו ממנה, וכן התורה הק' חושקת אותנו, וגם חשוקה מאתנו. (בד) פירוש מוכינים לקבלת התורה, המרומז בחינת

פסוק שלפניו שאמר צאו מדבר סיני, ואולי שהוא על דרך אומרים (סנהדרין ק"ה): חבבה מקלקלת השורה להקדים המאוחר, שלהיות כי הוא זה יום המקווה לצורא לתורה לעולם לעלוונים ולהחתונים ומיום הבריאה והם יושבים ומלפנים מתי יצאו בני ישראל מדבר סיני, לזה כשהגיעו שמה לא עלרו כח לספר סדר הדבר ותקף קדמה ההודעה באומרו ציוס הזה צאו וגו' הגיע חשוק ונחשק לחושק (וחשוק"י) ושמתו שמים וארץ כי זה הוא תכלית הבריאה ותקוה ואחר כך חזר הכתוב להודיע פרטן של דברים. עוד יראה בהעיר עוד אומרו ויצאו מדבר סיני והלא כבר אמר בכחוב שלפניו צאו מדבר סיני. עוד לריך לדעת למה הולך לומר ויחננו במדבר הלא מוצן הוא הדבר כי במקום ציאה חנו. אכן כוונה הכתוב הוא להקדים ג' ענינים הם עיקרי ההכנה לקבלת התורה שבאמלעותם נתרצה ה' להנחילם נחלת שדי היא חורתינו הנעימה, הא' הוא התגברות והתעלמות צעק התורה כי העללות הוא עשז המפסיד

וישראל קקבי
סלק קקדם
שוירא קמימר

אבל שאר כל
נגד ההרה. למ
פנים למזרח
(מכילי), וכל עלי
(ל"ד ד') וישכס
הזה"י וכסדר
הנשים"י, תלח

(כמו שהקשה רח
לומר שיהיו קצת
סביב, וכן (סוף י
(רא"ם): (ו) י
ועליה בצקר, וכן
עלה בהשכמה כי
כדאמרינן כל עלי
דכתיב ציוס הזה
דאורחא לא עלה
ההשתוקקות שה
דהשכמה לבד ג'
כאן לא היה אפי
הקודש (מכילי),
שכאשר הקצ"ה
הזה פי' דוקא
משמעות חיצת
מדבר: ט) שה
שהוא לשון תפאו
מזוה, וכן פרטי

צמי שמשפיל
אמר ויחננו צמ
שהכל דורכים
חכמים בהתח
צד שעליהם
הבדים (צרכו

יִשְׂרָאֵל לְקַבֵּל מוֹרָא: ג וּמִשָּׁה עָלָה אֶל־
הָאֱלֹהִים וַיִּקְרָא אֵלָיו יְהוָה מִן־הַהָר
לֵאמֹר בֵּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב וְתִגִּיד

יִשְׂרָאֵל לְקַבֵּל מוֹרָא: ג וּמִשָּׁה
סִלַּק לְקַדְמָם וַיִּקְרָא יְהוָה מִן
מוֹרָא לְמִימַר בְּדִנְן תִּימַר לְבֵית

רש"י

לקט בהיר

אבל שאר כל החיות בתרעומות ובמחלוקת (ס:ס) ה' פי' בכל מקום שהכתוב בא לומר תיבת נגד לסימן נגד ההר. למחרת, וכל מקום שאתה מוצא נגד"ה בהכרח שהוא מורה, שאל"כ מה סימן נתן באומרו נגד, אם כל מקום שאלל ההר קרוי נגד מה ילא לנו מתיבת נגד, היל"ל ויחן שם ישראל אלל ההר, אלא ודאי בא לומר שחוו כמו אדם נגד חצרו שפירושו פנים אל פנים, שאם הם פנים אל אחר או אחר אל אחר אין זה נגד, וא"כ חנו פניהם נגד פניו של הר, וזה מורה, ומערב קרוי אחר, אבל אין קושיא מפסוק (במד' ז' ז') מנגד סביב לאלהל מועד יחנו (כמו שהקשה ראב"ע ז"ל), כי מאומרו סביב ודאי שלא בא תיבת מנגד לסימן הרוח שהלא בכל הד' רוחות חנו, אלא ודאי בא לומר שיהיו קצת רחוק ממנו, (ועיין שם שפירשנו שכל "מנגד" פירושו רחוק לא כן תיבת נגד) כלומר מנגדו סביב ולא אללו סביב, וכן (סוף האוינו) כי מנגד תראה את הארץ ושמה לא תבוא, פשוט הוא שפירושו מקרוב לא תראה אותו רק מרחוק (רא"ם: ז) כאן החמיל לעשות חשבון היאך היה קבלת התורה ביום ששי (במ"ח: ז) פי' הגם שהקב"ה אמר לו ועלית בצק, וצק פירושו עד שעה ד' ביום, אעפ"כ הוא עלה בהשכמה משום וריזין מקדימין, שמעת מינה שכל פעם עלה בהשכמה כי מה נשמנה (מהרש"א), ולשון רש"י בשבת פ"ו סוף עמוד ז', הדברים האלה נאמרו לו למחרת ביהאם כדאמריין כל עליותיו בהשכמה היו עכ"ל, הרי מזה שהוכתמו שהיה ביום ז' שציוס א' אי אפשר שהרי באו שם בעלם היום דכתיב ביום הזה באו מדבר סיני ולא היה לו אפשר לעלות עד למחרת בהשכמה, ובגמ' שם אמרו רז"ל שמשום חולשא דאורחא לא עלה ביום א', ואפשר לומר דעת רש"י שזה הוא גורם, כי מחמת חולשא לבד לא היה נמנע מלעלות אחר כל ההשמוקקות שהיה לו (ומשה נתעורר לעלות מעצמו בלי קריאה ורק אחר התעוררותו קרא לו הקב"ה), וגם מטעמא דהשכמה לבד ג"כ לא היה נמנע, כי אין איסור לעלות באמצע היום, אלא וריזות היתה זאת שכל עליותיו היו בהשכמה, אבל כאן לא היה אפשר לעשות וריזות כמנהגו, היה עולה גם באמצע היום, אלא בצירוף החולשות לא עלה (ד"ד: ח) בלשון הקודש (מכיל'), ומה שצריך להזהירו על כך ומהיכי תיתי ישנה, עיין לקמן בפסוק ו' אלה הדברים, והטעם שלא ישנה שכאשר הקב"ה אמרה בלשון הקודש וכיון זה בצד"ס דברים שאין להם שיעור, בלשון אחר יופסד הכוונה (ד"י), וכסדר הזה פי' דוקא קודם לנשים ואח"כ לאנשים (מכיל'), וטעמים רבים בש"ר, וז' דברים אלו הלשון והסדר הם פשטות משמעות תיבת "כה", אבל דברים קשים נשמע מתיבת ותגיד כדלקמן, ושלא יפתח ולא ירבה נשמע מאלה הדברים אשר מדבר: ט) שהאשה היא עקרת הבית (ד"י), ואמירה היא לשון התפארות כמו שפירש"י את ה' האמרת (דברי' כ"ו י"ז) שהוא לשון תפארת, גם כאן תגדל אותן, שדברים הללו יהיה להן לתפארת (ד"ד), פי' לא תאמר להן עונשין שינסם על כל מלוא, וכן פרטים ודקדוקים שצריך לדקדק בכל מלוא עד אין קץ, אלא ראשי פרקים (מכיל'), והגם שכל התורה מלאה

אור החיים

במי שמשפיל עצמו ומשים עצמו כמדבר, וכנגד זה אמר ויחנו במדבר פירוש לשון שפלות וענוה כמדבר שהכל דורכים עליו. וענין ג' הוא בחינת ייעוד חכמים בהתחברות בלב שלם וחמים לא שיהיו בד צד שעליהם אמר הכתוב (ירמיה כ') חרב אל הדבים (ברכות ס"ג.), אלא יתועדו יחד ויחדדו זה לזה ויסבירו פנים זה לזה, וכנגד זה אמר ויחן שם ישראל לשון יחוד שנעשו כולן יחד כאיש אחד, והן עתה הם ראויים לקבלת התורה: ג. ומשנה עלה וגו'. צריך לדעת למה עלה משה קודם שיקרא לו ה'. עוד צריך לדעת לאיזה מקום עלה, אם להר היה לו לומר אל ההר

תלא ישיעיהו נו
 שבת מחללו ומחזיקים בברייתו: וזהביאותים
 אל-הר קדשי ושמתים בבית תפלת
 עולתיהם וזבחייהם לרצון על מזבחי פי
 ביתי בית-תפלה יקרא לכל-העמים: יהנאם →
 אדני יהוה מקבץ נדחי ישראל עוד אקבץ
 עליו לנקבציו: ט כל חיתו שדי אתיו לאכל
 מברדי ישראל עוד אקרב גלותהון לכנשא יתהון: ט כל מלכי עממיא דמתפנשין לאעקא
 ליד ירושלים בגוידי יתרמון יהון למיכל לחית ברא תשבע מנהון חיות חורשא:

תרגום יונתן
 ומתקפין בקימיו
 וואיתינון לטורא דקודשי
 ואחדינון בבית צלותי
 עלותהון ונקבת
 קודשיהון ומסקון לדעוא
 על מדבחי ארי בית
 מקדשי בית צלו יתקרי
 לכל עממיא: ח אמר יי
 אלהים דעתיד לכנשא
 מברדי ישראל עוד אקרב
 גלותהון לכנשא יתהון: ט כל
 מלכי עממיא דמתפנשין לאעקא
 ליד ירושלים בגוידי יתרמון
 יהון למיכל לחית ברא תשבע
 מנהון חיות חורשא:

יונתן
 ושיב באע
 כדנן אמר
 דיפרון ית
 ילי ומתרען
 ומתקפין
 אתן להון
 שי ובארע
 אתר ושום
 ומבנן שום
 להון דלא
 עממיא
 עמיה דיי
 מאחלותיה

רש"י

(ז) כלל העמים. ולא לישראל לנדס, כי אף לגרים: (ח) עוד אקבץ עליו. מן הגוים, שימגיירו ונלוו עליהם: לנקבציו. נוספים על קינזי ישראל: (ט) כל חיתו שדי. כל גימי האומות: אתיו. והמקרבו אלי, ומאכלו את כל חיתו צינר, את גזרי האומות שאמנו את נכס מלהמגייר: חיתו שדי. חית הסדה אין כמה רצ כחית

ב. אומות:

מקום. כמו ויד דות ושמוש:

בית המקדש,
 מקום וזכרון
 ז ובנות: שם
 ז: כל שומר
 ת:

מעלה ושבח,
 זמצא בדברי
 שם. שאמשיך
 גולם אתן לו
 , כמו שאמר
 בארץ (דהיי"א
 דים והטובים
 דם טוב לפני
 ז בלבות בני
 ועו מעשיו בן
 מותו, מלבד
 " אחר שאמר
 זים, וכן דרך
 ז' ד'. כמו אל
 שומר שבת.
 זנו, ועוד כי
 ז: לא ישמור
 יש לו מחדש

מצודת דוד

(ט) חיתו. הוי"ו יתירה: אתיו. בואו. כמו שבו אתיו (לעל) (ז) והביאותים. את העושים כל אלה אביא אל הר קדשי הוא בית המקדש, שזה בשרה עם האזרח בישראל: ושמתים. אשמחם בבית המוכן להתפלל שם לפני: לרצון. יהיו מקובלים כרצון על מזבחי: יקרא כלל העמים. רוצה לומר יהיה מוכן לבית תפלה לכל גרי העמים: (ח) מקבץ. המקבץ את ישראל הנדחים בין האומות: עוד אקבץ עליו. על ישראל אקבץ עוד גרים, להיות נוספים על הנקבצים מישראל: (ט) כל חיתו שדי. חייית השדה אין כחה רב כחייית היער. ואמר האומות הנמשלות לחיות השדה, והם אותם שלא אמצו לבם ונתגיירו: אתיו. בואו לאכול (ולרצות) את האומות הנמשלות לחיות אשר ביער, והם אותם שאמצו לבם ועמדו במרדם:

מצודת ציון

רד"ק

בראו מאין ואין זולתו, ואם כן אין לשרת ולעבוד זולתו, ויאמין כי בששת ימים ברא אלהים את העולם וישכות ביום השביעי כמו שכתב משה רבינו, וצוה לעמו אשר בחר בו לשמור את השבת, להיות להם לעדות ולזכרון כי הוא ברא את העולם. ובעבור זה נתנה להם קודם מתן תורה, כי אחר שהודיעם שהוא ארון ובורא, אחד כך היה ראוי לצוותם על תורתו ומצותיו כארון המצוה אל עבדיו. ומי שילוח אל ה' ראוי שיאמין כי משה ותורתו אמת, ובוזה ילוה עם ה' להיות לעם אתו: (ז) והביאותים. כמו שיכניס אורח בביתו ומקבלו בשמחה, כן אמר אצוה לכהנים שיקבלו בשמחה כשיבואו להתגייר: ושמתים בבית תפלת. שיהיו שמחים בראותם עצמם בעזרה, שהוא בית התפילה, שנה בשנה עם ישראל בתפלתם ובעולותיהם ובזבחייהם: כלל העמים. כמו שאמר שלמה בתפלתו

וגם אל הנכרי (מ"א ח מא), כל שכן לשבים לדת האל: (ח) נאם ה', עוד אקבץ עליו לנקבציו. פירש אדוני אבי ז"ל לאחר שאקבץ נדחי ישראל עוד אקבץ עליהם נקבצים אחרים על נקבציו, והם גוג ומגוג. והפסוק שאחריו מורה זה הפירוש: (ט) כל חיתו. אמר כל חית השדה וכל חית הארץ אתיו לאכול הפגרים אשר במחנה גוג ומגוג, וכן אמר בנבואת יחזקאל (לט יז) אמור לצפור כל כנף ולכל חית הארץ הקבצו ובאו האספו מסביב על זבחי אשר אני זובח לכם: חיתו. הוי"ו נוספת כוי"ו בנו בעזר (במדבר כד ג), והדומים לו, וכן חיתו יער (תהלים נ י). ובא הסמיכות על ביי"ת השמוש, כמו השכונני באהלים (שופטים ח יא), והדומים לו שכתבנו בספר מכלול: אתיו. צווי שלם מנחי הלמ"ד כמו בעיו (לעיל כא יב), ובא אל"ף בצר"י שלא לחטף עליו:

מדרשי חז"ל

תפילתם לא נאמר אלא תפלתו, מכאן שהקב"ה מתפלל. (ברכות ז.)

כו. ק"י פאָרש יתפרסם
 מסתובב
 כז. ק"י בקרבתו יתפרסמו
 ובראיתו.

יודע להעלים את סודו. והבוטח ביי - פאָרש ינדעי בטחונו,
 יגדל בעיני הבריות, ויכפרוהו בני אדם, ויתברכו בקרבנות
 ובראיתו, ויהיה גורם לתקנת עירו ולרחות הפגעים מעל אנשי
 מקומו, כמו שכתוב (משלי י. כה): וצדיק יסוד עולם, וכענין לוט
 בצער.

7 ומתועלת הכפחון ביי בענין התורה, פי הבוטח ביי, אם
 הוא בעל ממון, ימחר להוציא חובות האלהים

טוב הלבבון

ולרחות הפגעים וכו', מגן עליהם בפני הפרצניות:
 בענין לוט בצער, שהמלאך לא הפך העיר צער,
 בשביל לוט הנמלט שמה: להוציא חובות האלהים,
 להוסיף קמון בהדור מצנה כפי יקלתו:

פת לחם

כשאינו יודע כו', פרושו השם יתברך נמין לו
 איש שר ושופט השליט בנפשו, וינדמן לו אותו
 השליט בעת שלא יהיה יודע להעלים סודו,
 כלומר שלא ימצא אפן להעלימו: יגדל בעיני
 הבריות, בלבם, ויכפרוהו בני אדם" בתלקת פבד
 בפעל: ויתברכו כו', יתהללו בו, מי שזכה
 להתקרב אליו, או אפלו רק לראותו, כמו שאמר
 רב "פפא" האי דמתדקא טפי, דתזיקא לרבי
 מאחוריו (ערוכין יג. ב). גם פן יסכן שהפגנה לשון
 ברכה, כמשמעה, כמאמר חכמינו וזרונם לברכה
 (ספד טו. ב): טוב לצדיק, טוב לשכנו, גם
 "בראיתו" כמו שאמרו (תוספתא קדושין פ"ה י"ז)
 מרגלית טובה כו' כל הרוצה אותו כו',
 והראשון עקר: לתקנת אנשי עירו, לתקן להם
 דברים טובים מועילים, כמו בייעקב אבינו עליו
 השלום, ויחן את פני העיר (בראשית לג. יח), או
 שהקדוש ברוך הוא יתקן ענינם לטוב בזכותו:
 ולרחות הפגעים כו', הוא הסרת הרע: וצדיק
 יסוד עולם, הרי שהעולם עומד על תקונו הטוב
 בזכותם, וזה נגד "התקון", וכענין לוט בצער
 שנצולו מההפכה בתפלתו, וזה נגד מה שאמר
 "ולרחות הפגעים": מענין התורה, מענין קיים

מצות התורה: חובות האלהים, הם המצות שבין אדם למקום, הצריכים לממון, כמו תפלין, ציצית, וענג
 שפת, וכדומה, וחובות בני אדם, להאכיל העניים, ולהלביש ערמים, ודומיהם:

מנוח הלבכות

ויתברכו בקרבנות ובראיתו, רצה לומר,
 שיתפארו וישתבחו כמה שמקרכים את עצמם
 אליו וראים פניו. "ויתברכו", מלשון: וכוצע בדרך
 (גו' (קהלים י. א):

מרפא לנפש

הוא בעושה רמיה, כל זמן שיוכל להעלים את סודו,
 עדן לא הגיע זמנו ואפשר שינצל עוד ויארד
 ברמיתו, כמו כל עושה עולה, אבל כשאינו יודע
 להעלים את סודו אז ימצא בעל חוב מקום לגבות
 חובו. כך שמעתי מפרוש רש"י. וענין בסוף ספר
 "שומר אמונים" פדברים האלה. ואני פרשתי
 ש"מנהיג הכל כו'", רצה לומר, השם יתברך שהוא
 מנהיג הכל משליט עליו שלא יוכל להעלים את
 סודו כדי שיקמיתוהו, כי בא קצו וה' חפץ במיתתו,
 אבל כל זמן שאין השם חפץ במיתתו עדן יוכל
 להעלים מן הבריות סודו. וכן פרש הרב ר' נפתלי
 ועוד שמעתי, ש"מנהיג הכל" קאי על שליט
 המדינה, שהוא "ישלט עליו כו'", והבותר יבחר:
 והבוטח בדה', פאָרש יתגלה בטחונו כו',
 ויתברכו בקרבנות ובראיתו, כל מי שרואה
 הצדיק ויתקרב אליו, מתברך, כמו שנודע מענין
 חיוב קבלת פני רבו ברנל וכשפת. וענין בספר
 "חסד לאברהם" כמה שאמר. וצדיק יסוד עולם,
 ואמרו חכמינו וזרונם לברכה (ברכות יז. ב): כל
 העולם נוזן בשביל חנינו בני, וכיוצא בזה נמצא
 בגמרא הרבה:

חובות בני אדם מממונו
 בעל ממון, יראה פי חסו
 מפני שנסתלקו מעליו הו
 אדם בעבורו, ומעו
 כמו שנאמר על אחד
 ויצילנו מפוור הנפ
 אמה שיהיה לי ממון
 והוא מה שאמרו וכו'
 מרבה דאנה, וואמרו
 והבוטח ביי - ישוג
 ותמנע ממנו מרדת נ
 דאנתו לו, כמו שאמר
 אם מעט ואם הרבה

ומהו, פי הבוטח ביי

מנוח הלבב
 מפוור הנפש, בהתפור הפ
 וכל קריה, התפור מתשבת נ
 הנפש, שתתפור נפשו, ומחשב
 מרפא לנפ
 ואם איננו בעל ממון ירצ
 יראה וישים אל לבו פי כ
 בהתפור הממון פראש כל נהר
 הנפש לראג תמיד על כל המק
 מוציאין את האדם מעולם
 ומהם פי הבוטח בדה' כו'

יתלכון, ונמצא גם פן בכל קר
 "הבוטח בהשם לא ימנענו ר
 אשרי שפרש על פי זה הפסוק
 בהשם פאמת אפלו יש בידו
 ומצליח בנג

מורח חורג האקוה
 הינו דתי ין יוסף אכן פקודג
 בוצאג מכוון מסורג ישנו

כה. נ: כל נהר - כל קריה.
 כט. ק: מרבה דאנה - והבוסטם בין והוא טרף חקו ונצל מטרדת בעל הכמיה וארד דאנתו בצבחה, כמו שאמר.

הנהגות גדולי הדורות והבוסטם בה' בטוח מן הפדוים והחלים אלא על דרך הפירה או התמורה. להקמיר לו עולם עובר בעולם עומד ולהטיב אתריתו (עין קפוש הקריא משלי ח, כא. שחבא דברי הספר "בו הסלה והנזיר": בני אדם מקליטין את תלש קאילו יש נהר, והשנה הנדקרים. הנהגת המו"ל. (הגרי"א עקדיו)

וחובות בני אדם מממונו בנפש הפצה ורוח נדיבה, ואם איננו בעל ממון, יראה כי חסרון הממון מוכה משובות המקום עליו, מפני שנסתלקו מעליו החובות שהוא חייב בהם לאלהים ולבני אדם בעבורו, ומעוט מרדת לבו בשמירתו והנהגתו.

כמו שנאמר על אחד מן החסידים - שהיה אומר: המקום יצילני מפזור הנפש. אמרו לו: מה הוא פזור הנפש? אמר, שיהיה לי ממון בראש כל נהריה ובראש כל קריה, והוא מה שאמרו זכרונם לברכה (אבות ב, ז): מרבה נכסים מרבה דאנה, וְאָמְרוּ (שם ה, א): איזהו עשיר השמח בחלקו. [והבוסטם בין - ישיג תועלת הממון, רצוני לומר פרנסתו, ותמנע ממנו מרדת המחשבה של בעל הממון והתמדת דאנתו לו, כמו שאמר החכם (קהלת ה, יא): מתוקה שנת העבד אם מעט ואם הרבה יאכל והשבע לעשיר איננו מניח לו

לישון.

ומהן, כי הבוסטם בין - לא ימנענו רב הממון מבטח בין,

מנוח הלכות

טוב הלכות

מפזור הנפש, בהתפזר הממון בראש כל נהר וכל קריה, תתפזר מחשבת הנפש, לראג על כל הנפש, שתתפזר נפשו, ומחשבותיו ישוטטו על הרבה מקומות מפזרות: בראש כל נהר, בפסיגות שבמים:

מרפא לנפש

פת לחם

ואם איננו בעל ממון יראה בו, רצה לומר, יראה וישים אל לבו כי בו: מפזור הנפש, בהתפזר הממון בראש כל נהר בו, תתפזר מחשבות הנפש לראג תמיד על כל המקומות האלה, והדאגות מוציאות את האדם מעולם הזה ומעולם הבא: ומתם כי הבוסטם בה' בו מבטח בה', כי אין תלכון, ונמצא גם כן בכל קריה מהעירות הגדולות, רבות המרכלת, וקרא למקומות המסומות "ראש": כי

ילקוט ביאורי החת"ם סופר

"הבוסטם בהשם לא ימנענו רב הממון מבטוח בה'". עין חתם סופר פנשת דברים (לקוטים צפוד קי"ח) ד"ה אשרי שפרש על פי זה הפסוק: "אשרי שאל יעקב בעצרו שכרו על השם אלקיו", (מהלים קמ"ו) כי הבוסטם בהשם באמת אפלו יש בידו עשר רב איננו בוסטם בעצרו כי אם בהשם והינו אשרי שאל יעקב בעצרו ומצליח בנכסיו ואפלו הכי שכרו על השם אלקיו ולא על עשרו שכדור.

[ברכות סג, ב] שיהיו דברי תורה חדשים עליך כאלו היום נתנו. ולריך ציבור, איך הזהירה התורה במידי דלתי דעתו של אדם, דאם לא נדמה לו כחדשים, מה אית ליה למעבד. ותו, לאיך אפשר זה בכל התורה, הא כמה וכמה מלות לא יודמנו לו בכל יום.

ומוכח דככל יום יהיו צעיניך כחדשים, שפיר אמרינן דספק פיקוח נפש דוחה את השבת ואפילו לחיי שעה, וקראי הנ"ל איש על מקומו יבא בשלום.

אבל יש לפרש, על פי מה שכתבו חכמי מוסר^ג דחסידים הראשונים כל ימיהם היו בתשובה. מתוך שכל יום ויום עלו להשגה יותר גבוה, והצינו דעבודתם שעבדו עד הנה, ומלות שקיימו עד הנה אינם כלום לערך מה שהוסיפו השגה, לכן עשו תשובה על עבודתם שעבדו עד עתה. והיינו דלואיך רחמנא, בכל יום תוסיף הכרה, באופן שהמלות שאתה עושה יהיו צעיניך כחדשים, כאילו עדיין לא עשיתם.

ובזה מיושב שפיר קושיא הנ"ל, דאיך אס יוסיף יום אחד על ימי חיי, מכל מקום אפשר לו שיחדש לו תשובה, באופן שיטעה תשובה על כל המלות שעשה עד הנה, וממילא יתעלה בזה גם השבת שכבר שמר, ושפיר קרינן ציה לעשות את השבת, וזה נכון בס"ד.

ועל פי הדברים האלה, ממילא דברי המדרש הנ"ל מזוקקין. דבפשיטות אי אפשר למידרש מקרא הנ"ל דרשות אלו דסותרים זה את זה. אבל מדאמר רחמנא, ציוס הזה באו,

ד ויסעו מרפידים ויבואו מדבר סיני וגו' → [י"ט, ב]. פירש רש"י, להקיש נסיעתן מרפידים לציאתן למדבר סיני, מה ציאתן למדבר סיני בתשובה, אף נסיעתן מרפידים בתשובה. וכבר נתעוררו המפרשים^ג מהיכא מוכח דציאתן להר סיני היתה בתשובה, עד שאפשר ללמוד משם צהיקש גם נסיעתן מרפידים. ונראה לי על פי מה שפירש רש"י, ויתן שם ישראל, פירש רש"י [ד"ה ויתן] כאיש אחד בלבד אחד. וכבר פירשתי במקום אחר מאמר הכתוב [ישעיה טו, ט] מקבץ נדחי ישראל עוד אקבץ עליו לנקבציו, הלשון כפול. על פי מה שכתוב בחובת הלצות [שער הצמחון, בפתיחה] דחסיד אחד התפלל המקום יצילנו מפחור הנפש. נמצא, שכלבד שישאל מפחורין, עוד כל אחד ואחד בפני עצמו^ג הוא מפחור ומפורד^ג. והשי"ת בקיצוץ נדחי ישראל הצטיחנו, שלא בלבד שיקבץ נדחי ישראל שלא יהיו מפחורין, עוד יקבץ כל אחד ואחד מפחור הנפש שלו. וכן מאמר הכתוב [שם טו, יג] ואחס תלקטו לאחד אחד בני ישראל, הוא ג"כ על דרך זה.

ג. ראה לעיל בדברי רבינו בריש פרשת וארא ד"ה והנה התורה הקדושה.
 ג. י"ל עוד הבוונה, עפ"י חידוע מספח"ק דע"י הטאותיו נתפורו ניצוצי נפשו, ועתה כתיב ויתן שם ישראל כאיש אחד, וזה אי אפשר כי אם ע"י תשובה שלימה, והבן. (פ"מ)

ג. ראה חובות הלבבות שער עבודת האלהים פרק ג, ד"ה והתמישי; קדושת לוי לקומים פרשת וירא ד"ה וירא אליו, ועוד.
 ג. עיין תולדות יעקב יוסף פרשת מסעי אות ג, ד"ה ונראה שזהו מה שאמרו הו"ל, וראה זרע קודש כאן, ועוד.

ספר ערוגת הקושר
 ברג"ל ל' משג ארינוואלף גצ"י

והנה ביארתי במקום אחר גם בענין
 עצדות השי"ת הוא על דרך זה,
 דעיקר העצדות שיהיו מתיחדים מעשיו
 ומחשבותיו וכל הרגשותיו בלתי להשי"ת
 לצדו^ג. אבל ע"י חטאים כתיב [שם יט, ג] כי
 אם עונותיכם מזדילים זיינכם לבין חלקיכם
 וגו', והלשון כפול נריך ביאור. אבל הכוונה
 כנ"ל, כי אם עונותיכם מזדילים זיינכם,
 דייקא, שאי אפשר ליחד המעשים
 והמחשבות שיהיו עולים יפה, וממילא הם
 מזדילים ג"כ בין חלקיכם. מעתה כיון
 דכתיב, ויתן שם ישראל, כאיש אחד דייקא,
 ממילא מוכח דעשו תשובה, דבלא תשובה
 אי אפשר זה, וספיר ילפינן בהיקישא.
 והשי"ת ישימונו מהשצים אליו בלב ונפש
 באמת ונתמים. L

אתם ראייתם אשר עשיתי למצרים ואשא
 אתכם על כנפי נשרים ואביא
 אתכם אלי, ועתה אם שמוע תשמוע
 בקולי וגו' [יט, ד-ה]. פירש רש"י [שם ג]
 צפסוק כה תאמר לבית יעקב ותגד לבני
 ישראל, לבית יעקב, אלו הנשים, תאמר להן
 בלשון רכה, ותגיד לבני ישראל, עונשין

נח. ראה עוד בדברי רבינו בריש פרשת לך לך
 המאמר החמישי; פרשת ויקרא על הפסוק ונפש כי
 תקריב, השני, ועוד.
 ג. לשון המדרש שם: רבנן אמרי המיפש הזה
 נכנס לבית הכנסת ורואה אותן עוסקים בתורה,
 והוא אומר להן היאך אדם למד תורה תחלה,
 אומרים לו תחלה קורא במגילה, ואח"כ בספר,
 ואח"כ בנביאים, ואח"כ בכתובים, משווא גומר את
 המקרא שונה את התלמוד, ואח"כ בהלכות, ואח"כ
 באגדות, כיון ששומע כך אומר בלבו, אימתי אני

ודקדוקין, פרש לזכרים דברים הקשין
 כגידין. ונריך ביאור, מאי קשים כגידין
 איכא, הלא הדברים רכים משמן ומנפימית
 בדבש. ויש לפרש בס"ד, דהנה רש"י [שם ז]
 פירש, ואשא אתכם על כנפי נשרים, זה יום
 ביאתן לרעמסס, שהיו מפוזרין בכל ארץ
 גושן, ולשעה קלה נקבצו כולם. ונריך ביאור,
 למה הקדים ענין זה, הלא כמה וכמה נסים
 יותר מפורסמים ונוראים ראו זינחת מצרים,
 מאי שנה דפרט דזר זה טפי.

וי"ש לפרש בס"ד, על פי המדרש [דברים רנה
 ט, ג] ראמות לאויל חכמות בשער לא
 יפתח פיהו [משלי כד, ו], דאויל נכנס לבית
 המדרש ורואה כמה רחבה מני ים עומקה
 של חכמת התורה, ואומר מתי אוכל לצא עד
 חליתיה, על כן לא יפתח פיו. משא"כ החכם
 הוא קובץ על יד, עד שלבו רואה הרבה
 חכמה ודעת^ג. וצפרט דכתיב [שם ג, ו] כי ה'
 יתן חכמה, ואם השי"ת פותח לו שערי
 חכמה לשעה קלה, יוכל להצין יותר ממה
 שאפשר להשיג ע"י יגיעת כמה שנים. על
 דרך שאמרו רז"ל [נדרות ג, ג], מתוך
 שחסידיה היו, תורתן מתכרכת. והיינו
 דאמר, ועתה אם שמוע תשמעו, אם שמוע

למד כל זאת, וחזור מן השער, הוי בשער לא יפתח
 פיהו. אמר רב ינאי למה הדבר דומה, לכבר שהיה
 תלוי באויר, מיפש אומר מי יוכל להביאו, ופקח
 אומר לא אחד תלה אותו, מביא סולם או קנה
 ומוריד אותו, כך כל מי שהוא טיפש אומר אימתי
 אקרא כל התורה, ומי שהוא פיקח מרתו עושה,
 שונה פרק אחד בכל יום ויום, עד שמסיים כל
 התורה כולה, אמר הקדוש ב"ה לא נפלאה היא,
 ואם נפלאה היא ממך, שאין אתה עסוק בה, הוי
 כי המצוה הוואת.

ציתן תשמע בחדש [שם מ,
 [דברים יא, יג]
 וי"ל נמי על פי זה הני
 סגולה מכל העמים
 באור החיים הק' [שמות
 להשי"ת אמר להם שהם צ
 העמים, דהיינו שהם כאויר
 נילוצות הקדושה המפוזרים
 שמה יאמרו א"כ על כרחן
 צין אומות העולם, כדי
 הקדושה המפוזרים. אבל
 ישראל נתקיימו צמדריגתם
 לצא לידי כך להיות גולים
 כך. אלא ממילא היו נמו
 קדושתם, על דרך המוטו
 ששואב אליו את חלקי הבר
 להם השי"ת ענין ואשא
 נשרים, דלשעה קלה נקבצו
 אין חידוש אם יתקבצו
 המפוזרות צין העמים. וה
 אם שמוע תשמעו צקולי
 וא"ש בס"י

ויענו כל העם יחדו ויאנו
 ה' נעשה וגו' [וי
 צפרק רבי עקיבא [שם פה,
 השי"ת ג, ג] כתפות צעלי
 הצנים, למה נמשלו ישראל
 זה פרוי קודם לעליו, א
 נעשה לנשמע. והקשו צמו
 הא קרא משמע לכנסת
 להקצ"ה, דהכי כתיב, כן
 וא"כ האין יתכן לדרוש
 קודם לעליו, לענין שהקד
 והוא באמת תמי

יְהִי בַּמִּשְׁךְ הַיָּבֵל הַמָּה יַעֲלוּ בְּהָרָה:
 וַיֵּרֶד מֹשֶׁה מִן־הָהָר אֶל־הָעָם וַיְקַדְּשׁ
 אֶת־הָעָם וַיַּכְבְּסוּ שְׂמֹלֹתָם: ^{טו} וַיֹּאמֶר
 אֶל־הָעָם הָיוּ נְבָנִים לְשִׁלְשֵׁת יָמִים אֶל־
 תַּגְּשׁוּ אֶל־אִשְׁתּוֹ: ^{טז} וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי
 בְּהֵיטֵת הַבֶּקֶר וַיְהִי קִלְתָּ וַיְבָרְקוּם וַעֲנָן

בְּעֵדָא אִם אֲנִישָׁא קָא יִתְקַם
 בְּמִינֵי שׁוֹפְרָא אֲנֹן מְרִשָׁן לְמַסַּק
 בְּשׁוֹרָא: יד וְנָחַת מֹשֶׁה מִן הַר
 לְתַת עָמָא וְזָמִין יַת עָמָא וְתוֹרוֹ
 קְבוּשִׁיהוּן: טו וַאֲמַר קְעָמָא הוּוֹ
 זְמִינִין לְתַתָּא יוֹמִין קָא תְקַרְבוּן
 קְצֵד אֶתְתָּא: טז וַהֲוֵה בְיוֹמָא
 תְּלִיתָאָה בְּמַהוּ צְפָרָא וְהוּוֹ קִלְיִן

רש"י

לקט בהיר

לארץ^{טו}, כמו (ט"ו ד') ירה ציס: במשך היבל. כשימשוך היובל קול ארוך, הוא סימן סילוק שכניה והפסקת הקול^{טז}, וכיון שנסתלק* הם רשאים לעלות (מכיל): היבל. הוא שופר של חיל, שכן בערבית קורין לכרס יובלא (ר"ה כ"ו), ושופר של חילו של ילחקה^{טז} היה (פדר"א ל"א: (יד) מן ההר אל העם. מלמד שלא היה משה פונה לעסקיו^{טז}, אלא מן ההר אל העם (מכיל): (טו) היו נבנים לשלישת ימים. לסוף ג' ימים^{טז}, הוא יום ד', שהוסף משה יום אחד מדעתו^{טז} כדברי רבי יוסי (שבת פ"ג), ולדברי האומר בשעה שחדש נחמו עשרת הדברות, לא הוסיף משה כלום, ולשלישת ימים, כמו ליום השלישי: אל תגשו אל אשה. כל ג' ימים הללו^{טז}, כדי שיהיו הנשים עובדות ליום השלישי. ותחינה עהורות לקבל תורה^{טז}, שאם ישמשו תוך ג' ימים, שמה תפלוט האשה שכבת זרע לאחר עבילתה ותחזור ותעמא, אבל מששהתה שלשה ימים כבר הזרע מסריח ואינו ראוי להזריע וטבור מלעמא את הפולעת (מכיל) - שבת פ"ג: (טז) בהית הבקר. מלמד^{טז} שהקדים על ידם, מה שאין דרך צמר ודם לעשות כן שיהא הרב ממתין לתלמיד, וכן מלינו (ביחזקאל) (יח"ג ג' כ"ג) קום

שינוי נוסחאות * שאסתלק.

שזוה ימות מהרה וכתיב והצט לרעך כמוך ציר לו מיתה יפה, ולא מפל ירה דרשו (כדכתב בעל ש"ת) שמפסל דרשו מכל מקום כנ"ל: (לו) פי' לשלול דעת קלת פשעניים שהוא מלשן יורהו מרחוק המורים צהלים, דעת רז"ל אינו כן ומכלל האונקלוס ז"ל, גם מביא ראיה מן הכתוב, וכן הוא דעת הרמב"ם ז"ל (סו"ט): (לז) פי' כשעושה קולות קצרות אין ההפסקה צינתיים סימן שיפסוק לגמרי, אבל אם אחר שמשך קולו צאריכות הפסיק זה סימן שהפסיק לגמרי כי כן דרך המנגן להמשיך בצחרונה, וזה מראה על סילוק שכניה, שהרי בקולות וברקים צהה, ואז רשאים לעלות, ולא שהם מחוייבים לעלות (רא"ם): (לח) מדכתיב היובל צה"א הידועה, וחזן מזה אין לנו חיל ידוע, והגם שחיל זה קרנן עולה היה ודינו צשריפה עם קרנותיו, אפשר שנתלש אחר הזריקה קודם הקטרה, ואז אינו צשריפה ואין מועלים בו (רא"ם), או אפשר שפקע מן האש ושזב לא יחזיר (אדה"ח), והגור אר"י ז"ל האריך לזאר שלא היה זה שופר גשמי עיי"ש כי דפת"ח, ולכסוף מסיק שהדברים עתיקים ועמוקים מי ימנאנו: (טל) ובמכילתא הוסיפו ז"ל ולא היה יורד לציחו: (מ) מדשני קרא שהקצ"ה אמר ליום השלישי ומשה אמר לשלשת ימים, אבל אין קושיא לרבנן, שמצינו כזה שאמר הכתוב (צראש' מ"צ י"ז) ויאסוף אותם אל משמר שלשת ימים ואח"כ אמר ויאמר אליהם ביום השלישי, וכן (שם מ' י"ט) בעוד שלשת ימים וכו' ויהי ביום השלישי (רא"ם): (מא) פי' מדעתו ומחמתו שהיה דורש מן הכתוב (גמרי), ונקרא מדעתו שאינה דרשה גמורה (תוס'): (מב) ר"ל אין הפי' היו נכונים לדבר זה שציוס השלישי אל מגשו אל אשה, אלא תכינו עצמכם צוה שכל ג' ימים אל פגשו, לר' יוסי ג' ימים חוץ מיום קבלת התורה, ולרבנן עם יום קבלת התורה (רא"ם): (מג) ודברי תורה אסורים לבעל קרי, לפיכך הקפידה תורה על עומאת שכבת זרע בכל ענין אפילו צגשים, (הגם שאלנן אין הענין משום קלות ראש רק משום עומאה), אבל לא נשאר עומאות (רא"ם): (מד) מדלא אמר ביום השלישי צצקר, אלא צהיות הצוקר שפירושו צאותו רגע ממש שהתחיל להיות צוקר, אבל צני"י הגם שירצו להיות רציון מקדימין אין מקדימין יותר מעלות השחר, ולהם אי אפשר ללמנא, ובהכרח שהיתה שם שכניה הק' קודם להם (מ"ל), אבל ממה שרק אח"כ נאמר ויוצא משה וכו' אין ראיה, שאין מוקדם ומאוחר צבורה, גם מאומרו "לקראת" אין ראיה, שנוכל לומר שישראל צאו מלד מורח אל ההר והקצ"ה מלד מערב ונקרא שפיר לקראת, ופי' אומרו "על ידם" צצבילס, והוא לשון

וַיְבָרְקוּם וַעֲנָנָא
 שׁוֹפְרָא תְקִיף
 דִּי בְּמִשְׁרִיתָא:
 עָמָא קְקַדְּמִית
 מִשְׁרִיתָא וְאִ
 מִשְׁרָא: יד וְשׁוֹרָ:
 מִן קָדָם דִּי
 בְּאַשְׁתָּא וְסָלִי
 דְּאֶתְוֹנָא וְזַע
 יֵט וְהוּוֹ קִלְ י

לא הצקעה ואק
 ה' עומד (מנח"ס
 שהשכינה ילכה
 כלה, וזה שנאמנו
 לסיני צא (מכיל):
 הכר^{טז}, ומדרג
 ממקומו ונכפה
 אין עשן זה שכ
 אלא לשון פועל.
 תנן כוליה ולא
 נקודים קמ"ז,
 סוד^{טז}, יכול כג
 צאש עד לצ כג
 כצשן, לכצבר* ו
 נותן לצריות סי
 כאריה ישאג, וי
 מושלו כאריה א
 שינוי נוסחאות * לשבר -

יז. ויוצא
 צ
 צחחחית
 יח. עשן
 קם) ולא אמר וינ

בְּבֹרַךְ עַל־הַהָר וְקָל שֹׁפֵר חֹזֵק מְאֹד
 וַיַּחֲרַד כָּל־הָעָם אֲשֶׁר בְּמַחֲנֵהוּ: לִי וַיּוֹצֵא →
 מֹשֶׁה אֶת־הָעָם לִקְרַאת הָאֱלֹהִים מִן־
 הַמַּחֲנֶה וַיִּתְיַצְבוּ בְּתַחֲתֵית הַהָר: L
 וְהָר סִינַי עָשָׂן כְּלוֹ מִפְּנֵי אֲשֶׁר
 יָרַד עָלָיו יְהוָה בְּאֵשׁ וַיַּעַל עֲשָׂנוּ כְּעֵשָׂן
 הַכִּבְשָׁן וַיַּחֲרַד כָּל־הַהָר מְאֹד: יט וַיְהִי

וּבְרָקוֹן וְעֲנָנָא תְּקוּף עַל טוֹרָא וְקָל
 שׁוֹפְרָא תְּקוּף לְחָרָא וְזַע כָּל עָמָא
 דִּי בְּמִשְׁרִיתָא: יט וְאַפִּיק מֹשֶׁה יְת
 עָמָא לְקַדְמוֹת מִימְרָא דִּי מִן
 מִשְׁרִיתָא וְאַתְעֵתְרוּ בְּשִׁפּוּלֵי
 טוֹרָא: יט וְטוֹרָא דְסִינַי תְּנִן כְּלָה
 מִן קָדָם דְּאַתְגְּלֵי עֲלוּהִי יי
 בְּאַשְׁתָּא וּסְלִיק תְּנִנְהָ כְּתִנְנָא
 דְּאַתּוּנָא וְזַע כָּל טוֹרָא לְחָרָא:
 יט וַיְהוּה קָל שׁוֹפְרָא אֲזַר וְתְּקוּף

תְּקוּם
 'מָסַק
 טוֹרָא
 וַיַּחֲרַדוּ
 הָיוּ
 וַיִּרְבוּ
 יוֹמָא
 קָלִין

י.בל.
 כינה
 זאים
 שכן
 חילו
 ועם.
 הכר
 זים.
 אחד
 זומר
 משה
 גשו
 שים
 לקבל
 זלוט
 זמא,
 חינו
 שנה
 על
 הרב
 קום

לקט בדיר

רש"י

חז"ל כגון שוקל על ידי עני על ידי אשמו: (מה) שלשון
 לקראת לא שייך רק כשנים הולכים זה לקראת זה, וכבר
 ידענו שהקב"ה היה שם, ודאי שהלך מסיני
 לקראתם: (מו) פי' במקום שהתחיל ההר להיות משופע
 ועולה למעלה ונקרא "תחת" לפי שההר גבוה ממנו, אבל
 לפי מדרשו תחתיו ממש, מדלג אמר צרגלי ההר
 (בא"י): (מו) פירש"י קוצא שמטילין בה עקר: (מח)
 ואין פירושו שהיה כל ההר עשן אחד, אלא עלה עשן מכל
 ההר, דא"ס גאלנ"ע באר"ג הא"ט גירייכער"ט: (מט)
 פי' חנוך גדול ששורפין ומייבשין בו הסיד נקרא כבשן: (ג)
 לסדר (ופעם בא לסדר בש"י שמאלית והיינו הך) מלשון
 הסדר וסדרה, ומיבט לשמוע פירושו הצנה, כלומר להסביר
 ולהטעים לאוזן כדי שתבין, והענין הוא שרצון הכתוב לומר
 שעליית העשן ההוא הייתה גדולה מאד, ודרך המספר דבר
 גדול לחצרו להטעימו במשל הידוע לו שבה יצין היטב את
 דבריו, לזה כשהכתוב רוצה להפליג אללנו את העשן עושה
 משל בדבר הידוע לנו לגדול שבגדולים, וזה עשן הכבשן,
 שאם ימשול בדבר שהוא למעלה מהשגמנו מה הועיל במשל,

לא הצקעה ואקום ואלא אל הצקעה והנה שם כבוד
 ה' עומד (תנח"ש ט"ז): (יז) לקראת האלהים. מגיד
 שהכנייה ילחה לקראתם (יח) כחתן היולח לקראת
 כלה, וזה שנאמר (דבר' ל"ג ב') ה' מסיני בא, ולא נאמר
 לסיני בא (מקל'): בתחתית ההר. לפי פשוטו צרגלי
 הכר"י, ומדרשו (מכיל' - שנה פ"ה) שנתלש ההר
 ממקומו ונכפה עליהם כגיגית (יח) עשן כלו.
 אין עשן זה שם דבר (יח) שכרו נקוד הש"י פח"ת,
 אלא לשון פועל, כמו אמר שמר שמע, לכך תרגומו
 חנן כוליה ולא תרגם תננא, וכל עשן שבמקרא
 נקודים קמ"ן, מפני שהם שם דבר: הכבשן. של
 סוד (יט), יכול כבשן זה ולא יותר תלמוד לומר בווער
 באש עד לב השמים (דבר' ד' י"ח), ומה תלמוד לומר
 כבשן, לכבר* את האוזן מה שהיא יכולה לשמוע,
 וחתן לבריות סומן הניכר להם, כיולח בו (הושע י"ח י')
 כאריה ישאג, וכי מי נתן כח בארי אלא הוא והכתוב
 מושלו כאריה אלא חנו מכנין ומדמין אותו לבריותיו
 שינו וסחאות: לעבר - לשכך.

הלא המשל עמנו הוהך למשל (בא"י):

אור החיים

יז. ויוצא משה וגו' (ט) חלו שלל חרדתם פחדו
 מן ההר והוליאם משה והעמידם
 בתחתית הכר (יח) לקבל התורה מעומד:
 יח. עשן כולו. (יט) פירוש שלט האש בגופו של
 הר ונשרפו אבניו (יט) כמשפט הכבשן אשר ישרפו בו
 האבנים לעשות סיד, ומעתה אבני סיני נעשו סיד,
 ואומר ויחרד כל ההר כי כן דרך האבנים כששולט
 בהם האש כבשן יחזעו וישמיעו קול חרדה:

אור בדיר

קס) ולא אמר וילח העם. קסא) זה פירוש ומילכו. קסב) מינת "כולו" מיומר. קסג) לא רק האילות ועשבים.

זמן
 י אל
 יום
 פילו
 אמר
 ריזין
 אצל
 נוכל
 לשון

זכעת הסדר אמרי תורה אנשים לבד וגשים לבד כו' עכשו כו' זכעת שמחה כו' ואף כאלו שעת שמחה יהיה כמ"ט ביום מחוננו זה מינו כו' לכן ק"ו טלה יהיו מעורבין (ולפי ת"ח) אל תגשו אל השם לא תקרבו ללך אחתה אפשר כוונתו שנאמרו בקריבה ונגיעה וכענין לשון האקרא [ישעיה סה] קרב אלך אל תגש כי כי קדשתיך, א"פ י"ל שלכן היו עומדין טלה בערובותא כיון שאסורין בקריבה ונגיעה בעלמא: (לו) שדרגן של אנשים כו' דעתן של גשים. כב"מ [נטי] מסקי' במילי דשמח כל ההולך בעצת אשתו נופל בניהוס (ול"ק) שם אפילו במילי דעלמא לבד אמריל דיתתא חין לשמוע לה, וכאן נראה שנכחונו למ"ט בשמ"ר פכ"ח שאמר הקב"ה כשבראתי העולם צויתי ללדס חמלה ואח"כ לחיה ועברת וקלקלת את העולם עכשו חס אינו קורא לנשים חמלה הן מבלתי את התורה (והרב) מוה"ר"ם נהסיד מ"ו שלמה ו"ל פ"י שדרש כאלו קורא דלה חממר לבית ועקב והגד לבני ישראל על זה, שפ"ו בן שתאמר חמלה לבית ועקב אלו הנשים הגד ותחמקי (כדדרשין ליה בשבת פ"ו) דברים שמושכן לבו של אדם כו') על דיוק בני ישראל שדעתן חולך ומחמק (חמירין): (לח) וענו כולם פה אחד. אף הנשים שהיו שם כמח"ל: (לט) ואומר תרים כו' מעיניך. כ. בשח"ט שם דרשו כסס שאמרו הנשים

והנשים לבד. אמר לו הקב"ה למשה לך אמור לבנות ישראל אם רוצות לקבל את התורה (לו) שדרגם של אנשים הולכים אחר דעתן של גשים שנאמר [שמות טז] כה תאמר לבית יעקב אלו הנשים וחגרו לבני ישראל אלו האנשים (לח) וענו כולם פה אחד [סס] כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע (לט) ואומר [תהלים עו] ושרים כחוללים כל מיניו בך רבו הכיניו אומר בחדש השלושי (מ) היום כפול כליה (מח) וישנו ישראל עד שתי שעות ביום (מז) ששעת יום בעצרת ארכה וחיללה קצרה ויצא משה למחנה ישראל (מג) והיה מעורר אותם משמחם אמר להם עמדו משיגורם (מד) בכר בא החתן ומבקש את הכלה להכניסה לחופה ומסתין לה כדי ליתן להם את התורה. בא השושבין והוציא את הכלה כאדם שעושה שושבנות לחבירו שנאמר [שמות יט] ויוצא משה את הסם לקראת האלקים וגו' (מה) והדתן יוצא לקראת הכלה ליתן להם את התורה שנאמר [תהלים סח מ] אלקים בצאתך לפני עמך. (מו) ר' יהושע בן קרחא אומר משה היו רגליו עומרות בהר וכלו בהוך השמים- (מז) כפגרים שהיא פרודת ובני אדם וישבין בתוכה ורגליהם עומרות בארץ וכלם בתוך האהל כך היה משה רגליו עומרות בהר וכלו בשמים (מח) צופה ומביט כל מה שבשמים (מט) והקב"ה מודבר עמו כאדם שהוא מדבר עם חבירו שנאמר [שמות לג] ורבר ה' אל משה פנים אל פנים אמר לו הקב"ה לך וקדש את ישראל שני ימים שנאמר

שהולל ויוצא משה אותם ר"ח ה'ע"ט, הקינו עמדו [עצלים] משנתכם: (מד) בכר בא החתן כו'. כדעתן שליה מעיני ביום מחוננו זה מ"מ, ומבקש הכלה זו כנסת ישראל, להכניסן לחופה תחת הכר, וממתין להם כדי ליתן להן חמורה שכן בקרושין כמ"ט בשמ"ר פמ"ג ובכ"מ שלכן שבר משה הלוחות שאמר מוטב הדון כפנייה כו', וכן חתן וכלה שששה"ש נדרש על מ"ת ע"ט: (מה) והחתן יצא לקראת הכלה ליתן כו'. כמ"ט במסכתא ה' מסוינו בא לקבל את ישראל בחתן שהוא יוצא לקראת כלה, והיונו נמי כאן מקרא דכצאתך לפני עמך שבה מסוינו יוצא לפנייה לקבל פנייה וזהו שישך במטע לבד דודי לקראת כלה פני שבת (שהוא כלה מלכתא) נקבלה, ובתכ בשב"ן קטן ס"ט חס"ו נקוט האי כללה בידך כל מנהגים של חתן וכלה הנו למודן ממ"ט שם היה מראה עמנו לחתן נגד כלה לישראל עכ"ל, וכן כל מנהגים שבחמור כאן: (מו) ריב"ל משה היו רגליו כו' וכלו בתוך השמים. משמע דלא מ"ל מש"ל כר"פ שהיה נכנס ראשו בשמים, שא"ל היה גם רגלו משה צהר, חס לא שגמח שמשלה לא היע לראש הכר שבשמים רק עמד במסו לו אל הערפל [ח]: (מז) כשעמד הערוך הביאו ופירשו אהל מחוה כלשון לעיני עיני"ל: (מח) צופה ומביט. צופה למעלה מהדרגתו באונותה דלבה כלשון צופה במרכבה, ומביט מהדרגתו ולמטה (ולכשון הכ"ר פמ"ו חין הצטה אלה מלמעלה למטה) ובכ"מ ותמונה ה' יגיע שהוא מראה חמורים שלמטה מהדרגתו ע"ש פ"י הרמב"ם ס"ג פ"ה ע"ל ע"ל (מט) והקב"ה מדבר עמו כאדם שהוא מדבר עם חבירו שגא דכר כו' פ"פ. מבאר מ"ט פנים אל פנים הוא על היכוור שהיה בא אלו ברור כדיצור היוצא מאיש המדבר לרעהו ובכ"מ [כס"פ] בעלמון] כה אל פה דכריו בו וע"ש לשון הרמב"ם צוה ומ"ט כסוף

שירה כך אמרו הנשים שירה שנאמר כל מעיניך כך ואומר בן ענול וגו' מעינין חסום (ור"ל שז"ש כל מעיניך כך מפני שהיה בן צנועות כמו שהיה רגון ה' כשבראן לכן זכו לומר שירה), ומניח כאן רחיה מזה שם הנשים שמתפנו בקבלת התורה, ואפשר הוא רחיה למ"ט שהנשים נחשבו אחר הנשים בזה דמפרש שרים על האנשים שאמרו שירה שנאמר בן חן יסיר משה ובני ישראל, ומוללים הן הנשים טרה כהן ותאמן כל הנשים אחריה בתמים ובחמולות, ותלה הכתוב שרים בחוללים לומר שהן היו היעיק והאנשים לבנו אחר דעתן בזה בת"מ [ו]: (מ) היום כפול כליה. לאו דווקא כפול ממש שח"כ יהיה היום אז ע"ו שעות כחודש סיון ודבר ידוע הוא טהיום היותר ארוך בא"י בתקופת חמון הוא י"ד שעות, וכן במדבר ובמזמרים הסמוכים לא"י לא יהיה הכפול ביום וכן ח"י פ"ח משע ובגלתי אפשר שיהיה יום הארוך במדבר סיני י"י שעות (שהו אינו כ"ח צאקלים השביעי שנמדינתו), וכ"כ צהרס סיון שעדיין הוא בתקופת ניסן ודלא ח"ח להיות היום כפול כליה ממש, אלא ר"ל גדול מהכלילה כרכה: (מח) וישנו ישראל עד ב' שעות ביום כו' לעורר כו'. אפשר עד ב' שעות היתון לישן ולא עוררן עד שעה ב', כפי מלכים בימים שעיניו שרדן הוה לישן עד ב' שעות וביתרל ודא ולא עד בכלל שצריכין לעמוד בשלישית לקראת ק"ט, ובשה"ל שם איתא שאינו כל הלילה ולא הוודר עד היום, ומשמע שמיד צריך נעורו, וכ"ה ודאי למ"ט שם העמוד עליהם תקלאנין קולות וצריקים כדי לעוררן, והיו מפורש כתוב ויהי נהיות הכקר ויהי קולות וגו' משמע מיד כשהחלת הכקר שהוא מעמוד השחר (וכן צוהר יתרו [פ"ח] אמרו נהיות הכקר כו' חתרו זכותי' דאזכרה שהוא כשעולה ע"ה לאחר קדושתה דפטרם כנראה בכמ"ה צוהר) נעורו ע"י הקולות, וע"ל

[א] וי"ל עוד דחוללים נקראים חקבלי האורה כמו שדרשו בשמ"ר כמחולת המחטים ויולים חסם לעשות לנו כמחול שעשה לנו בסיני שתי מחנות ויאלץ זה לקראת זה כמחול [כן הביא לשון מדרש זה רבי] ציוי פרשת יתרו ע"פ ויוצא משה את העם ע"ש, ושריה הן עובדי הים שאמרו שירה, והקישן זה לזה, כמו בשירה אמרו אנשים לבד וגשים לבד כמפורש בתורה בן החוללים בת"מ היו ערובין אלו לבד ואלו לבד ודבור משה לכ"ה מהן לבין כדרדס כאן: [ב] ומ"ה ר"ם תצ"ר שככה שמוה שורש המנהג שבויה להיות נעורין גדול שנועות לתקן זה שיטתו אז בשעת מ"מכל הלילה, ובשה"ר איתת שהקב"ה-המדרס עליהם ואמר מדוע צבתי ואין הוה וגו', וזה טלה כמ"ה הרב"ב לפרש היו נכונים ליום השלישי טלה ישנו כלילה כדרך כה"ג ציה"ב, שא"ל לא היו עובדים על הניוו מ"ו: [ח] וכונתו ענין כלו בשמים ורגליו עומדות צהר, הוא שכל גופו נודק ועלה כל גופו לכתו' שמים שהוא ז"ה דרגיה דמשה, רק במינה אחרונה שבו מקום עמידת כפוח רגליו עומדות הוה יאמר דמתי' ור"ל עליו שישתה דמתי' ויהי כמ"ה הרמב"ם

פרקי דריא הגדול ר"י א"י צ"ר
 מהגמ"ל ר"י א"י צ"ר כפול ין פוקדונו

ה. כרימא שס דף ל"א [ע"פ]:
ו. [מגילה] שם:

דהא קיימא לן דצעי לפרושי ו' עונות כמו שכתוב צורה דעה
קימן קל"ו [סעיף ה'] (וכמדומה שראיתי קושטא זו בלחוד פוסק),
ולדין לעולם שזועות דו' בסיון. ובאמת הרמב"ם פרק ה' מהלכות
אבות הטומאה [נהלה יא] פסק לאין לרין לפרוש רק ג' עונות,
וכתב הכסף משנה דגירסת
הרמב"ם [פירוט המשניות, מקאוות פ"ט
משהג] והרשב"א [דחכמים סבירא
להו ג' עונות ופסק כוותיהו, ע"ש.
וא"כ מנהגינו הוא על פי הרמב"ם,
ומה שכתוב צורה דעה כר' יוסף
היינו לחומרא. יומה שקשה עוד

הגהות והערות

ח. הוספת מהדורת
למכור תקל"ו ע"פ יד
אפרים:
ז. עיין סימן קפ"ד [סעיף
ג'] (ע"פ מ"א):
ז. בהירושית הרשב"א נדה
מב, א ד"ה הא, גרס בשם
ר"י בעל התוספות "שלא
עונת שלמות", אך עיין שם
דף ל, א ד"ה וסולת, ו
שגרס בשם חתומים "שש
עונת שלמות", וכ"ה
במורה היתב הלכות בית ו
שער ה [כס, ב] בשם ר"י
בעל התוספות. ועיין במורה
השלמים סימן קל"ו ס"ק טו
שהקשה בזה, וכתיב שם
טונת הכסף משנה
להרשב"א משאן, גם
גירסתו בשם המקוואות מ"ב
הוא ו' עונות, וי"ע וכן
העיר ברבי יוסף אורח ו,
ובי"ד סימן קל"ו אורח ג,
וכתב שטעמה סופר וי"ל
הר"ה ולא הרשב"א:
ח. תוקן ע"פ מנחת
השקל, ועיין נתיב חיים
ובמסות הגר"ם צילקוט
מנשרים:
ט. בבראה כוונתו "מנהג
פרלבי", שהוא מקומו של
האלה רנה:
י. בוגתו לתקן
שמתהדרת דהרמב"ם
תק"ב עד מהדורת פרלבי
תקמ"ה כתוב כ"ה
ועי"פ ד"ר:

דהתורה ניתנה ביום ג"א לספירה, דהא יאלו ממזכרים ביום ה'
[משנה מקור דין ח"ב פרק טו] דצא לרמוז לנו יום טוב שני של גלויות. ואפשר דהיינו דקאמר [שם פ"ג, א] יום ה' הוסף משה מדעתו. ואין
כאן מקומו. בל"ד שזועות אין מקדשין על הכוס עד לאח הכוכבים, דכתיב [ויקרא כג, טו] תמימות תהייתה (עמק הצדקה ליקוטים, חג
השבעות עמוד רסד ומשאת בנימין יחידו דייט, א"ח אורח ד). ואיתא בזהר [בראשית ח, א; ויקרא כג, א; ואלך] שחסידי הראשונים היו נעורים
כל הלילה ועוסקים בחורה, וכבר נהגו רוב הלומדים לעשות כן. ואפשר לתת טעם על פי הפשוט, לפי שיראל היו ישינים כל הלילה
והוצרכו הקדוש ברוך הוא להעיר אותם, כדאיתא במדרש [שיר השירים רבה פרשה א אורח ט; פרקי דרבי אליעזר פרק מא], לכן אנו לריכים לתקן
זה [ועיין פרק ה' סימן ד' סעיף י"ג שבבבא קמא] לברך על טעם א"ס, וגם אין לברך על טעם א"ס כמו שכתבתי סימן ח' [ס"ק כ]. משמע דאם
לענין זכרת התורה אני מסופק, דבסימן מ"ו סעיף י"ב כתב א"ס על ליל דצדקה וכו' אין לברך כל זמן שלא יישן, משמע דאם
נעור כל הלילה אין לברך ביום שלאחריו, וכן משמע בגמרא פרק ד' דסוכה [מ"ה, ב] סוכה דלא מפסקי לילוח מיימים א"ס לברך
לברך על הסוכה אלא פעם אחת, כל ז' ועיין סוף סימן תרל"ט [ס"ק י]. מיהו קשה דהא אין קיימא לן ליום ולילה ביום לא היו הפסק,
אפילו שינת קבע, ואם כן י"ל דגם בלילה השינה לא היו הפסק, אלא שמתחלה אין דעמינו לפטור רק ליום ולילה אחד, וכשקם בבוקר
קודם עלות השחר אזי נחשב ליום שאחריו. מדע, דהא לר"ם [ברכות יא, ב] חתומים ד"ה שכתב אין לברך קודם עלות השחר דנעטר
בזכרה של אהמול עד שיאור היום, א"כ לדין נמי י"ל כיון שנוהגין לברך כל יום זכרת המורה א"כ מעיקרה לא היה דעמו לפטור
רק ליום ולילה, ולכן לרין לברך זכרת המורה כשיאור היום, וכן נראה עיקר, אך הרוצה ללכת ידי ספק ישמע זכרת המורה מאחר
ויחזיקו ללכת ידי חובתו. ועיין סימן רל"ה לרין לקרות קריאת שמע אחר לאח הכוכבים, כיון שאין קורא על מטמו. ואיתא בזכמים
[פרי עץ חיים שער מג השבעות פ"א הגה"ה ב] שאם חל ליל טבילה שזועות ישמע מטמו. כתב המשאח בנימין סימן ו' שזועות קורין
בטעם העליון שיש בעשרת הדברות, ובזכרת פרשת יתרו קורין בטעם התחמו. ואז [בשבעות] ה' הוא לא תרצה סוף פסוק וקורא
הר"י בקמ"ץ, והוא הדין שאר סופי פסוקים או אמתתא, וכשקורא בטעם (העליון) [התחמו] ה' אז קורא לא תרצה הר"י בשמ"ח,
ע"ש. ובחוקי פרשת יתרו [ג, י] כתב שבעשרת שהוא דוגמת מתן תורה ומתרגמין הדברות קורין כל דבור לא יהיה לך [דבור זכור
בנגינות גדולות, לעשות מכל אחד פסוק אחד, ודברות לא תרצה בנגינות קטנות, אבל בשבת יתרו קורין לא יהיה לך זכור בנגינות
קטנות, ולא תרצה וגו' בנגינות גדולות לעשותן פסוק אחד, כי לא מנינו פסוק בחורה מנ' תיבות, וגם באנכי וגו' יש נגינה גדולה,
ע"ש. ובספר אור תורה [שמי יומה יא, ב] כתב, היחיד קורא התחמו, ובצבור קורא העליון, וכן כתב הכותב בעין יעקב צירושלמי פרק
ו' דשקלים [אורח ג, ע"ש]: א כ"ה הבבור. ואם חל בשבת מתחילין עשר מעשר [דברים יד, כג]:

חק יעקב

[ד] ומפטייר במרכבה. ונהגו להפטייר דוקא גדול וחכם, וסמך
לדבר [תניגיה יא, ב] ולא במעשה מרכבה אלא אם כן הוא חכם ומבין

שערי תשובה

תצד (ב) השלישי. עיין באר היטב. ועיין בפנים מאירות [ה"א] סימן ל"א
החזיק המנהג. ועיין בקונטרס שערי אפרים שער ד' סעיף ט"ז מה
שכתבתי בהו:

באר היטב

וכוהו כדלמדין [עבודה זרה ג, א] המנה הקדוש ברוך הוא עם מעשה בראשית
אם מקבלין ישראל את המורה מוטב ואם לאו הרינו מחזיקין לתוהו וכוהו, ועוד,
אחרי שהיה רב יוסף עניו מכל אדם, כדלמדין בסוף סוטה משמח רבי בטלה
ענוה אמר ליה רב יוסף לא מימינו ענוה דליכא אלא, ע"ש, וכאן התפאר

דמחמת נמינת המורה הוא עדיף משאר איש, ואין זה נגדר ענוה. ולפי מה שכתבתי היה כוונתו כך במה דלמך אי לאו האי יומא וכו', ידוע מה שאמר
חז"ל [עבודה זרה ב, ב] ענוה מציאה לדי יראת חטא, וא"כ רב יוסף היה המעלה שהיה עניו היה ג"כ המעלה שיראה חטא קודמת לחכמותו. והוא שאמר ביומא
דעגרתא, ר"ל ביום חמשים, עבד ליה עגלא תלמא ואמר אי לאו האי יומא דקא גרס, ר"ל אם לא היה יומא דעגרתא בהאי יומא אלא ביום ג"א לספירה,
לא היה מוכח דיראה חטא קודם למעלה ובחמו, ולא היה מעלה שלי כלום וכוהו יוסף איכא בשוקא. אבל השנה דיומא דעגרתא הוא ביום חמשים,
ומינת המורה היה ביום ג"א, קשה הקושטא, ולרין לתרן כמו שכתב המורה"א, ודו"ק. וכמו האחרונים שמתחילין להפליג ערנית בנתיבות שבעות, כדי שיהיו
תמימות ימי הספירה, ט"ז [ריש הסימן]: (ב) השלישי. כתב המשאח בנימין סימן ו' בשבעות קורין בטעם העליון שיש בעשרת הדברות, ובזכרת פרשת
יתרו קורין בטעם התחמו. ואז [בשבעות] ה' הוא הדין שאר סופי פסוקים או אמתתא, ובשקורא בטעם (העליון)
[התחמו] ה' אז קורא לא תרצה הר"י בשמ"ח, ע"ש. ועיין הלכות קטנות [ח"א] סימן (פ') [ע]. ובספר אור תורה כתב, היחיד קורא התחמו, ובצבור קורין
העליון, וכן כתב הכותב בעין יעקב צירושלמי פרק (ו') [ד] דשקלים, ע"ש, [מ"א] ריש הסימן. כתב ש"ס [ח"א] סימן (פ') [ע]. מה שנוהגין בזמנינו אלו לקרות פסוק
ראשון ואח"כ מתחילין לקדמות, יש לתמוה הרבה האין ראשית להפסיק וכו', ושמעתי מקרוב שהנהיגו רבנים מובהקים לשורר לקדמות קודם שיחמיל הכתן
לברך על קריאת המורה, וכן ראוי לנהוג בכל הקהלות, גם צ"ע פתגם שאומרים ביום שני אחר פסוק ראשון של הפטרה ראוי לנהוג כן, עכ"ל, ע"ש. ואל
תשנית מה שכתב חק יעקב [ס"ג ג] בזה, וכן מנהג מדינת פולין. אבל במשנת שער אפרים חלק א"ח סימן י"ד האר"י לקיים את המנהג, ואש"ן כח
כ"ד שם אדם לעשות המנהג, וכן הסכים החק יעקב [שם], ע"ש. (וכן הסכים בספר אליה רבה [ס"ה ה]. ועיין שם לענין אמירת ארכין כפי מ"פ [ח
הגא"א]: (ג) במרכבה. ונהגו להפטייר דוקא גדול וחכם. וכתיב אליהו וזמא ואומרים אומה צעמיה. [חק יעקב ס"ה ה]. עיין בה שכתבתי סימן קמ"ו
סעיף (ב') [ד] ושר"ת דבר שמואל סימן רע"ו: (ד) הבבור. ואם חל בשבת מתחילין עשר מעשר, [מ"א ס"ק א]:

אוצר מפרשים

ב (ט"ז ס"ק א) של קריאת התורה. ב"ב, בספר אליה רבה [ס"ה ה] וחק יעקב [ס"ה ג] בין ראשון לשני, אבל הותר נכון לאומרו קודם ברכה כלל: (התם בזה)

הספירה וזימי הגבלה, כאפס ותוהו נחשב
 בעיניהם. ובאמת זה היה עיקר הכנתם
 לקבלת התורה שנמשלה למים, המניחים
 מקום גבוה ויורדים למקום נמוך [ראה מעינת
 ה']. וכדי שיבואו לידי מדה זו, הפיל עליהם
 השי"ת תרדמה מן השמים, כדי שלא תזוח
 עליהם דעתם צמה שהכינו והזמינו את
 עצמם שיהיו ראויים לכך. ולמען ישכילו מוסר
 השכל הלו לדורות עולם, ע"כ נהגו כל
 ישראל להיות נעורים לזכר הנ"ל, ולקחת
 מוסר השכל.

וזה שאמר הכתוב, ויוצא משה את העם
 לקראת האלקים, היינו על דרך הנ"ל,
 שהולך להוציא מן המחנה, ע"י זה ויחילו
 בתחית ההר, היו נצבים כולם בלבותם
 בתחית המדרגות, על דרך מי יעלה צהר
 ה' וגו' [מהלים כד, ג]. וגם כפשוטו, דהא כל
 אחד ואחד היה לו מחילה לפוס דרגא דליה,
 כדפירש רש"י [שמות יב, כד ד"ה ועליה], משה
 מחילה לעצמו, ואהרן מחילה לעצמו,
 והכהנים מחילה לעצמן וכו'. אבל הנה כי
 כן כולם עמדו בתחית ההר, שכל אחד
 ואחד היה מחשיב עצמו בתחית השפלות,
 וזה היה עיקר ההכנה לקבלת התורה.
 והשי"ת ישימנו מהמכירים פחיתות ערכם,
 ומאשפות דלותנו ירוממנו, אל הר מרום
 מאויינו, ב"ב אחי"ר.

→ ויתיצבו בתחתית ההר [יב, י]. אמרו רז"ל
 [שם פט, ב] מלמד שכפה הקצ"ה
 עליהם את ההר כגיגית, ואמר להם אם אחס
 מקבלים את התורה מוטב, ואם לאו וכו'.
 והקשו בתוספות [שם ד"ה כפה], למה הולכנו
 לכך, הא כבר אמרו כל אשר דיבר ה' נעשה
 ונשמע [שמות כד, ז]. ונראה צ"ד, כבר כתבתי

יכולין לדור בעולם [סוטה ה, ב], כידוע צמה
 שהאריכו רז"ל בזה צממה מקומות. והיינו
 דקמזחיר רחמנא, מהחל חרמש צממה תחל
 לספור, וזה שדרשו רז"ל, אל תקרי צממה
 אלא צקומה, דהוא לשון גבהות, כדאמרו
 רז"ל [ברכות מג, ב] המהלך צקומה זקופה וכו'.
 כלומר, הא דאמרתי לך שתספור ותזכך כל
 השבעה מדות הרמוזות בשבעה שבעות,
 אומר לך מהיכן תהיה ההתחלה של תיקוןך.
 על זה אני אומר לך שצקומה תחל לספור,
 היינו צמדת הגדלות שלך תחמיל ומספור,
 ושוב תוכל לתקן גם שאר המדות.

והגה השי"ת ליוה שישראל יספרו שבעה
 שבעות, ומסתמא דור דעה הנ"ל
 עשו כל מה שבכחם זימי ספירה כפי הראוי.
 ושוב אמר הקצ"ה, והיו נכונים ליום השלישי,
 ומסתמא הכינו את עצמם בכל מאמצי כחם
 שיהיו ראויים למעמד הנכבד והנורא, בהגלות
 נגלת צור ישראל וגואלו לדבר עמם מן
 השמים. והנה, כבר היה כל אחד ואחד
 מוסכם דעתו לכבר הכין והזמין עצמו
 כראוי. ובאמת, מי שמדמה בנפשו שראוי
 לכך, אדרבא עדיין לא התחיל לעשות כלום,
 על דרך שפירשנו מה שאמר רחמנא צקומה
 תחל לספור. ע"כ השכיל השי"ת להפיל
 עליהם תרדמה, והיו ישנים כל הלילה, עד
 שהולך משה רבינו להעירם ולהקיאם.
 ומסתמא כשהקיאו וראו שכבר הצוקר אור,
 והמה היו ישנים כל הלילה, וכבר הגיע העת
 והעונה אשר בו ירד השי"ת על הר סיני,
 ולא עוד אלא שכבר עמדה שכינה והמתחנה
 עליהם. מיד הגיע עליהם ההכנעה בשצרון
 לצב, איך הגיע להם כואת, וראו מזה שפלות
 ערכם ופחיתות מעלתם. ושעדיין לא התחילו
 צתיקון מעלת מדחם, וכל מה שפעלו זימי

הרה"ק אמת בנין ואלף זכאי

לעיל בס"ד [במאמר הקודם] מה שיש להעיר, מפני מה עשה ה' ככה, שהפיל עליהם תרדמה עד שהוררך להקיסם משינתם, דבדלתי כל זה היה מן השמים.

וגראה בס"ד, דהנה, במעמד הר סיני היה קיצון נפשות ישראל עד סוף כל הדורות, כדכתיב [דברים כט, יד] את אשר ישנו פה עמנו עומד היום וגו' ואת אשר איננו פה, וכדפירש רש"י [שם]. ומאחר שגלוי וידוע לפניו, שצדורות האחרונים יהיו ישראל מוטרידים צדאגות ובעסקים על המחיה ועל הכלכלה, ורצה הקב"ה לעשות פועל דמיוני, שאפילו אם לא יהיו צדלות המוחין, מכל מקום יקבלו עליהם עול תורה, ויעו שכמס לסבול מנות והגית בו יומם ולילה [יהושע א, ט]. שמחויב כל אדם לקבוע עתים לתורה, כדאיתא בשו"ע ריש הלכות תלמוד תורה, בין עני בין עשיר, בין צריח בין תולה ר"ל. וכדאמרו רז"ל [אבות פרק ג משנה טו] ולא אתה בן חורין להבטל ממנה. והנה, ישראל שנאמר להם והיו נכונים ליום השלישי [שמות יב, יא], הלכו לישן כדי שיהיה להם מוחין מחודשים, בלתי יגיעים, ויקבלו התורה בהרחצת הדעת דקדושה. וכשהעירו משינתם, וכבר הגיע העת והעונה לקבל התורה, ועדיין לא עשו לזה הכנה כראוי, לא רצו לקבל התורה מיד. אלא רצונם היה שהשי"ת ימתין עוד, עד שיתחולל דעתם עליהם. והקב"ה לא רצה להמתין על זה, לכן הוררך לכפות עליהם הר כגיגית. דבאמת רצה הקב"ה להורותם דאין אתה בן חורין להבטל ממנו, אפילו אם אינו צבחינה זו שיוכל להבין ולהשכיל, ולעסוק בתורה צדעת כלולה, מכל מקום אין אתה בן חורין להבטל ממנו, וכדאמרו רז"ל [שם משנה ז] אל תאמר לשכאשפנה אשנה וכו'.

וזה המשך הכתוב, ויולא משה את העם מן המנחנה לקראת האלקים, וע"י זה ויחיצו צמתית ההר, ואז הוררך לכפות עליהם הר כגיגית, וא"ש בס"ד. L

וירד משה אל העם ויאמר אליהם [יט, כה]. במדרש [שמות רבה כח, א] עד שמשה יורד נגלה הקב"ה, שנאמר וירד משה אל העם, מיד וידבר אלקים את כל הדברים האלה, עיי"ש שהאריך על פי משל. ונראה בס"ד, דהשי"ת רצה להורינו בזה דרך עבודה, על פי מה ששמעתי צ"ס רבינו הק' מהר"ש מצעלאו ז"ל ז"ע, לפרש היינו דאמר [שמות יח, ט] וישמע יתרו, ופירש רש"י [ד"ה וישמע יתרו] מה שמועה שמע וצא, קריעת ים סוף ומלחמת עמלק. וציאר הוא ז"ל, במה שיש לדקדק שלא כתיב וילך יתרו, אלא ויצא [שם ה]. אלא שימרו העלים הליכתו, ועשה בהשכל ובסתר, למען לא יהיה לו עיכובים. ומתיכן למד כן, אלא מאיבני תחכמי מנותין - כתיב [העלים קט, טח] דגם בעמלק מצינו דכתיב [שמות יח, ט] 'ויצא', ולא כתיב שעשה הכנות למלחמה זו, כמשפט מלכים ההולכים למלחמה, שצריכין מתחלה להכין חיל וקרב, וכדאשכחן צפרעה, אלא כתיב ויצא עמלק, דהוא נמי העלים הליכתו. כיון דבקריעת ים סוף כתיב [יהושע ג, י] כי שמענו את אשר הוצי' וגו', והיה נתפרסם ונתקדש שמו של הקב"ה בכל העולם, ירא אוחו רשע פן יעכציהו מלהלחם בישראל, ע"כ עשה בערמה והעלים הליכתו. וממנו לקח יתרו מוסר השכל לדרכי עבודתו, להעלים נמי הליכתו, כדי שלא יהיו לו עיכובים. והיינו דפירש רש"י מה שמועה שמע 'וצא', ולא כתיב וילך, אלא קריעת ים סוף ומלחמת עמלק

שמע, דהיה עושה עמלו ע"כ גם הוא עשה כן

ועל דרך זה פירשתי ב ד"ה עוד נראה לך, הפ

פרשה לעני, ר"ת לעני, עיי"ט [איוב כח, ז] כדמתרו הורנו השי"ת צבחינת ה למשה רבינו לירד מן הה ואילמלי התחילו לעשות הצעל דבר והיה מערו ע"כ נתן השי"ת התורה ידעו עיי"ט. וזה כוונת שמשה יורד ואומר להם וא"ש ב

וידבר אלקים את ו לאמר [ב, א]. ה בשלמא הא דכתיב בכל משה לאמר נחא, דלאו ולא יהיה לך, כולנו כ [מכות דה, א] א"כ לאמר ל פי מאמר רז"ל במסכת [פסח, ג] מאי דכתיב [פסח, ה] המצרות צבא רב, כו מפי הגבורה נחלק לשני שפיר דקאמר, וידבר ל האלה לאמר, כלומר ש עוד ל

ע. ויש להוסיף עד"ק, ד סוף היה על דרך זה, די הלכו במתינות, אלא דו היצח"ד שיחורו למצרים.

הַאֲדָמָה אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ: ׀ ׀
 יג לֹא תִרְצֶנָה: ׀ לֹא תִנְאַף: ׀ לֹא
 תִּגְנֹב: ׀ לֹא־תַעֲנֶה בְרַעְךָ עַד שֶׁקָּרַ: ׀ ׀
 יד לֹא תִחְמַד בֵּית רַעְךָ ׀ לֹא־תִחְמַד
 אִשְׁתִּי רַעְךָ וְעַבְדּוֹ וְאִמָּתוֹ וְשׁוֹר׃
 וְחֲמֹרוֹ וְכֹל אֲשֶׁר לְרַעְךָ: פ שְׁבִיעִי
 7 ← טו וְכָל־הָעָם רֹאִים אֶת־הַקּוֹלֹת וְאֶת־

יוֹמֶיךָ עַל אֶרְעָא דִּי אֶלְהֵךָ יְהוָה
 קָדְךָ: יג לֹא תִקְטוֹל נַפְשׁ: קָדְךָ תִּנְגּוֹב:
 קָדְךָ תִּגְנֹב: קָדְךָ תִּסְחָד בְּחִבְרָךָ
 סְהַדוּתָא דְשִׁקְרָא: יד לֹא תִחְמַד
 בֵּית חִבְרָךָ קָדְךָ תִּחְמַד אֶת
 חִבְרָךָ וְעַבְדָּה וְאִמָּתָה וְתוֹרָה
 וְחֲמֹרָה וְכֹל דִּי חִבְרָךָ: טו וְכֹל
 עֲמָא חֲזָן יָת קָדְךָ וְיָת בְּעוֹרָךָ

לקט בהיר

רשי

הן לאו ומכלל לאו הן (סס): (יג) **לֹא תִנְאַף**. חֲזָן
 נִיחָוֶף אֵלָּא בְּזַחַשְׁתִּי אִישׁ¹⁰, שְׁנִחְמַר (ויק' כ' י) * מוֹת
 יוֹמַת הַנוֹחֵף וְהַנוֹחֵפְתָּ¹¹, וְאוֹמַר (יח' פ"ג ל"ג) הַלֵּשֶׁה
 הַמְנַחֵפֶת תַּחַת חֵישֶׁה חִקָּה אֶת זְרִים: **לֹא תִגְנֹב**.
 בְּגוֹנֵב נַפְשׁוֹת הַכְּחוּז מַדְבַּר, לֹא חֲגוּזוֹ (ויק' י"ט י"א)
 בְּגוֹנֵב מַמּוֹן¹², אִו חֲזָנוֹ אֵלָּא זֶה בְּגוֹנֵב מַמּוֹן וְלֹהֲלֵן
 בְּגוֹנֵב נַפְשׁוֹת, אֲמַרְתָּ דְבַר הַלְמַד * מַעֲנִינוֹ מַה לֹּא
 חֲרַלְחָ לֹא תִנְחָף מַדְבַּר דְּבַר שְׁחִיבִין עֲלֵיהֶם מִיַּתַּח
 בֵּית דִּין אֵף לֹא חֲגוּזוֹ דְבַר שְׁחִיבִין עֲלֵינוּ מִיַּתַּח בֵּית
 דִּין¹³ (מכיל' - סוכה פ"ו): (טו) **וְכֹל הָעָם רֹאִים**.
 מַלְמַד שְׁלֹא הִיֵּב זְבַח אֶחָד סוּמָא¹⁴, וּמִנִּין שְׁלֹא הִיֵּב
 זְבַח אֵלֶם תְּלַמּוּד לֹמַר (י"ט ה) וַיַּעֲנוּ כָל הָעָם, וּמִנִּין
 שְׁלֹא הִיֵּב זְבַח חֲרַשׁ תְּלַמּוּד לֹמַר (כ"ז ז) נַעֲשֶׂה
 וְנִשְׁמַע (מכילתא - תנח' ט): **רֹאִים אֶת הַקּוֹלֹת**. רוֹחִין
 אֶת הַנְּשִׁמְעָה¹⁵ שְׁאִי אֲפֻשֶׁר לְרֹאֹת בְּמַקּוֹם אֲחֵר
 שְׁיִנֵּי נִוְסַחֹת * וְאוֹשׁ אֲשֶׁר יִטָּף אֶת אִשׁ אֲשֶׁר יִטָּף אֶת אִשׁ רַעוּהוּ * לְמַד

(ד"ד): (לב) פ"י בכל מקום שנאמר לשון זה אין פירושו
 שכינה, אלא דוקא שכינה אשח איש, וזה הקדמה לדיבור
 שאח"כ להוכיח שלא תגנוב מדבר בגונב נפשות, שהלא בין לא
 חרלח ובין לא תנאף שאלל לא תגנוב מדברים במימת כ"ד,
 וכן הוא במכילתא שמים מפורשות ואחת סתומה נלמד
 סתומה ממפורשת (רא"ם): (לד) ועיקר הראיה מרישא
 דקרא ואיש אשר ינאף את אשת איש אשר ינאף את אשת
 רעהו מות יומת הנואף והנואפת, ומה שמצינו הסיפא,
 משום דמרישא לחוד משמע אדרבה איפכא, שלא די לומר
 „ינאף” וצריך גם לומר אשת איש, אבל מסיפא צריך
 הרישא ראה צורה, שלא אמר האיש והאשה
 (ד"ד): (לה) פ"י ולזה נאמר ב' פעמים, אבל אם לא
 היה נאמר רק פעם אחת פשיטא שהיינו מוקמין ליה בגונב
 ממון ולא היינו אומרים דבר הלמד מעניינו הוא, שסתם
 גונב פירושו ממון (נח"י): (לו) וזו הגונב נפש כדכתיב
 (כ"א ט"ו) וגונב איש ומכרו ונמלל צידו מות יומת, וזו
 עונש, והפסוק שלפנינו הוא אזהרה (מכיל'): (לז) דייק מצינת
 הענייה ובין על מה שאמרו „וגשמע”, הגם שמיצת כל כתיב כאן ומיצת
 וגשמע כתיב צפ' משפטים, הכל אחד הוא, ובמכילתא אמרו ז"ל
 גם חגרים שנאמר „ויחילצו” בתחתיית ההר, גם טפשים לא היו
 זהם שנאמר אהה הראית „לדעת”, ורש"י לא הביאם שאינם מוכרחים
 על פי פשוטו, ונתרפאו מכל מומיהם בקבלת התורה דכתיב (משלי ד'
 ל"ב) ולכל בשרו מרפא, או משום שצריך לריות בריא ושלם בגופו, ואז כל
 ישראל התנבאו, והגם שכבר למדנו לעיל בפסוק לעיני „כל”
 העם, השמיענו כאן שנתרפאו רפואה שלימה וגם אח"כ נשארנו בשלימותם,
 ולזה ניתח ליה לרבינו להביא אלם וחרש דוקא כאן לומר שגם הם
 נתרפאו רפואה שלימה (מ"ל), ואם לא יאמר סומא למעלה רק כאן,
 היינו יכולים לומר שמעשה שהיה ק"ה היה שלא היה זהם שום
 מוס בטבע ממולדותם, וזוה אין שבה ומעלה כל כך, לזה הביא
 הדרוש למעלה ששם דיבר הקב"ה למשה ואמר לעיני כל
 העם, א"כ הוא הצטעה, ואין שייך להצטיח בדבר שהוא כבר בן
 בטבע, ודאי שהיה זהם מוס והצטיחם שיתרפאו, ולזה דקדק רש"י
 שם ואמר שנתרפאו כולם מה שלא אמר בן הכה (ד"ד), והגם שאמר
 בדיבור הסמוך רואים את הנשמע, והיה זה ראה נס"י, א"כ אין
 ראה שלא היה שם סומא, כי כמו שהפקחים ראו דרך נס ראה גם
 הסומא, אין זו קושיא, ששם המדובר רק מהקולות, אבל הלפידים ואת
 ההר עשן ראו בעיניהם, ולזה לא הביא רש"י כאן צד"ה „את
 הקולות” רק וכל העם רואים (ש"א): (לח) הגם שנוכל לומר שראו
 הצהש השמיעה, כי יוכל להיאמר ראה על כל

וְיָת קָדְךָ שׁוֹפְרָךָ
 וְחֲזָן עֲמָא וְזו
 טו וְאִמְרוּ לְמַשְׁנו
 וְנִקְבַּל וְלֹא יִתֵּם
 י"י דִּיקָמָא נְמוֹ
 לְעֲמָא קָדְךָ תו
 קְנַסְמָה יִתְכוּן

(מכיל'): את הדב
 וינעו. חן נוע ל
 נרתעין לחורוין
 ומלאכי השרת
 שנאמר (כה' ס"ח י
 שבת פ"ה): (ז) לו
 בעולם (מכיל'),
 בכבודו * נגלה נ
 שינוי נוסחאות * בעצמו ו
 המקשן שלא היו ז'
 פירוש המציע ענין
 כי מה שנתרחקו מ
 המנועות ממדי
 (בא"י): (מא) *
 מקום, ומי שלא הו
 מקום שהוא חוץ ל
 מעט מעט שהיו ח

אריכות ימים מ
 בהם סגולות נפי
פז. דבר וגו
 עמ
 מקבלין ממך יי
 נסתכן והוא לו
 יום השביעי נח ופסק
 וגשמעה נתיב וקבל

הַלְפִידִם וְאֵת קוֹל הַשֹּׁפָר וְאֵת הַהָר
 עֵשֶׂן וַיֵּרָא הָעָם וַיִּנְעוּ וַיַּעֲמְדוּ מֵרַחֲקוֹ׃
 וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה דַּבֵּר־אַתָּה עִמָּנוּ
 וְנִשְׁמָעָה וְאֵל־יְדַבֵּר עִמָּנוּ אֱלֹהִים פֶּן
 נָמוּת׃ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אֵל־
 תִּירְאוּ כִּי לְבַעֲבוֹר נְסוֹת אֶתְכֶם בָּא

וַיֵּת קֶל שׁוֹפָרָא וַיֵּת טוֹרָא תַנּוּ
 וַחֲוָא עָמָא וַזְעוּ וַקְמוּ מֵרַחֲקוֹ׃
 וַיֹּאמְרוּ לְמֹשֶׁה מַלְלֵ אֶת עַמָּנָא
 וְנִקְבַּל וְלֹא יִתְמַלֵּל עַמָּנָא מִן קָדְם
 וַיִּדְלָמָא נְמוּתִי׃ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
 לְעָמָא לֹא תִדְחִילוּן אֲרִי בְרִיִּי
 לְנִסְאָה יִתְכוּן אֲתַגְלִי לְכוּן יִקְרָא

לקט בדיר

רש"י

החוששים, כמו ראה הרבה חכמה, וכן חוש הריח שנאמר (ברא' ט"ז) ולצי ראה הרבה חכמה, וכן חוש הריח שנאמר (ברא' כ"ז) ראה ריח צני (וכן פירש ראב"ע ז"ל), גם יש מרבתינו ז"ל שפירשו ראו את הנראה ושמעו את הגשמה, עם כל זאת מאחר שכל מעמד הנבחר בכללו למעלה מהשגתינו נסים ונפלאות עד אין חקר, ניחא ליה לרבינו לפרש המיכה כפשוטו (בא"י): טל) פי' ולא הקולות וצרכים וקול השופר, והגם שנגמ' צרכות ו': לא משמע כן, עיין גם היעז ותראה שכונת הש"ס למרץ ולדמות את המקשן של ה' קולות רק ה' קולות (נח"י): ג) אין הפי' שמיכה זו פירושו זיע, זה אינו, כי פשוט הוא שכל מקום פירוש המיכה ענין התנועות כמו נע ונד תהיה בדרך, אלא פירוש דברי רבינו הם, שכלן אין ענין לומר שהתנועות בגופם, כי מה שנחקרו ממנצם לאחור זו הייתה תנועה אחת, ועל זה היל"ל וילכו ויעמדו או וישבו ויעמדו, ולשון וינועו מורה על התנועות תמיד, אלא ודאי פירושו התנועות בלב וצדעם וצנח הנעלם, והוא ענין הרמת והפחד, כלומר נודעו (בא"י): מא) שאם נשאר תוך מתיחה לא נקרא רחוק, כמו לגבי פסח שני שכל מי שהגיע תוך העזרה הוא בקירוב מקום, ומי שלא הגיע אל פסח העזרה הוא צריחוק מקום, וא"כ מי שהיה עומד אלל ההר ממש היה נרמט לאחוריו עד מקום שהוא תוך למחנה, והוא י"צ מיל (ג"א). והיו מלאכי השרת מדדין אותן (גמרא) ופירש"י מסייעין אותן להחזק מעט מעט שהיו חלשים כאשר המדדה את צנה בתחלת הילוכו עכ"ל: מב) הוכרח רש"י להוסיף המיכה מפשוטו, ואינו

(מכיל): את הקולות. היולחים מפי הגבורה (ט): וינעו. אין נוע אלא זיע (ס): ויעמדו מרחק. היו נרתעו לאחוריהם י"צ מיל כאורך מתיחה (ט), ומלאכי השרת צאין ומסייעין אותן להחזירם, שנאמר (תה"ו ס"ח י"ג) מלכי צבאות יודון יודון (מכיל) - שנה פ"ה): (יז) לבעבור נסות אתכם. לגדל אחסם בעולם (מכיל), שילח לכם שם צאומות (ט) שהוא צכודו* נגלה עליכם: נסות. לשון הרמה וגדולה, שינוי נסחאות * בעצמו ובכבודו.

אור החיים

הדרך דבר אהב עמנו ונשמעה פירוש יהיה כח בנו לשמוע אבל אם ידבר ה' עמנו פן נמות ולא נשמע: יז. אל תיראו. פירוש שידבר עמכם עוד כי לבעבור וגו' וכבר עשה ה' מחשבתו הטובה ועשה אתכם גם שהם מובדלים לטובה כי פסקה זוהמתן צאלמעות דבר האלהים, וגם טעם צ' בעבור תהיה וגו' פירוש כי בעקירת הזוהמא

ארכיות ימים מלבד שכרה מה', כי יש מלות שיש בהם סגולות נפלאות מלבד שכר אשר קבע להם ה' וזו גילה אותה ה': טז. דבר וגו'. פירוש ואם לא כי כשידבר ה' עמנו נקבל גזירותיו, מעתה הרי אנו מקבלין ממך (י"ג) ואם כן אין לורך בדבר ולמה נסחכן והוא אומרו פן נמות. עוד יראה על זה

אור בדיר

יוס השניעי נח ופסק מלצרות עוד. רנא) אומרו דבר אהב ונשמעה, וכי אם ה' ידבר לא נשמעה, צמ"י. רנב) ופי' ונשמעה נליית ונקבל, כמו וישמע יעקב אל אביו. רנג) ק"ל וכי מה זו נחמה עושה שלבעבור נסות, ולהם פחד מיתה, וא"כ אמר

←

מותו: 7 ב ויאמר יהוה מסיני בא

מותו: ב ויאמר יי מסיני אתגלי
ויהור יקרה משעיר אתחו קנא
רש"י

לקט בהיר

(סד"ז): (ד) משום דקשה, מה ענין כל זאת לכאן, שהתחיל לומר וזאת הברכה וגו' והפסיק בדי פסוקים אלו עד שהתחיל לברכם, ואמר, שאין זו הפסק, שכל זאת נזרך ברכה היא, מפני ב' טעמים, שהלא ברכות אלו בקש משה מהקב"ה שימלא אותם ויקיימם ואין לבא לפני מלך גדול בשאלות ובקשות בלי להקדים איו שבה לתפארת המלכות, והשנית שצמר משה רבינו לסקר כאן שצמים ממעשים שעשה הקב"ה לחיבת ישראל, דרך משל כשבא שר אחד לבקש מן המלך לענות המדינה התחיל לומר הלא מלכות של חסד אחה וכל מעשיך להטיב ולהתחדד לצירימך אל תשיני ריקס, גם יש להעמיס בדברי רבינו אלו, שהמברך עלמו רוצה להלהיב ולקרב דעמו ורוחו נגד המתברך כדי שיבואו ברכותיו ושאלותיו מלבו ונפשו, וכן עשה יצחק אע"ה שאמר ועשה לי מעטמים וגו' ואכלה בעבור חברך נפשי, גם אמר גשה נא ושקה לי בני, וכן יעקב רצה לשמוע מבנו חביבו יוסף לומר "בני הם" שבה ברכם בכל לבבו (ארה"ח): (ה) נא ליישב שלא אמר הכתוב ה' "לסיני" נא (כן הוא במכילתא), שכבר בא לסיני מקודם ועמה בא מסיני לקראת ישראל, ועוד אם לא שבא לומר שבת זה שיבא לקראתם מיותר הוא בכלל, כי מה יהיה חסר אם יאמר שנתן תורה לישראל בסיני, ממילא ידענו שבא לשם, וכן מה שאמר ורח משעיר הופיע מהר פארן אם לא דרוש חז"ל שצא להם בקבלה לא ידענו מאי קאמר, ובה נמיישב ג"כ לשון הכתוב בפי יתרו ויבא משה את העם "לקראת" האלהים ולא אמר אל האלהים, שלשון זה שייך לומר כשבא זה כנגד זה (רא"ם), גם ראונו לחוק פירושו משם, כי מאומרו מסיני בא נוכל לומר פירושו מסיני נגלה עליהם, וכמו שתרמנו אונקלוס

אור החיים

המיוחד לאלהים" (שלא קם ולא יקום כמותו, ונתכוון הכתוב בסמיכות את בני ישראל למאמר איש האלהים להגיד שמדריגה זו השיגה עם בני ישראל פי' באמצעות מה שטרם בהם ומה שנסבל מהם והמסתעף מאמצעות הנהגתו הטובה עמם השיג מדרגה זו ליקרא איש האלהים:

ב. ויאמר ה' מסיני בא וגו'. (י) רז"ל אמרו (ספרי) יבא לקראת ישראל מסיני, ורח משעיר שפתח לבני עשו ליתן להם החורה, הופיע מהר פארן שהלך גם כן לישמעאל, וקשה למה התחיל במאחר שהיא מסיני בא שזה היה אחר שפתח לשעיר ולפארן ולא קבלו ויבא לקראת ישראל כשרצה ליתנה להם, עוד לריך לדעת למה שינה לדבר בג' לשונות בא זרח הופיע והיה לו לכלול יחד על זה הדרך מסיני בא ומשעיר ומפארן, עוד למה בסיני הקדים זכרון המקום

אור בהיר

פירוש אחד המיוחד. (יז) ולא אמר לסיני בא. (יח) שהוא בא משם. (יט) שאמר הופיע ואחר כך אמר מפארן. (כ) פירוש כל מה שמתרבים הלומדים נמרה הארת השכינה.

(ג) ויאמר ה' מסיני בא. פתח תחלה בשבחו של מקום" (י) ואחר כך (פתח) בלרכיבם של ישראל, ובשבח שפתח בו יש בו הזכרת זכות לישראל, וכל זה דרך רצון הוא כלומר כדאי הם אלו שתחול עליהם ברכה (ספרי): מסיני בא. יבא לקראתם" כשבאו להתניב בתחתית ההר, כחתן היוצא להקביל פני כלה, שנאמר (שמות י"ט י"י) לקראת האלהים, למדעו שיבא

המלך לענות המדינה התחיל לומר הלא מלכות של חסד אחה וכל מעשיך להטיב ולהתחדד לצירימך אל תשיני ריקס, גם יש להעמיס בדברי רבינו אלו, שהמברך עלמו רוצה להלהיב ולקרב דעמו ורוחו נגד המתברך כדי שיבואו ברכותיו ושאלותיו מלבו ונפשו, וכן עשה יצחק אע"ה שאמר ועשה לי מעטמים וגו' ואכלה בעבור חברך נפשי, גם אמר גשה נא ושקה לי בני, וכן יעקב רצה לשמוע מבנו חביבו יוסף לומר "בני הם" שבה ברכם בכל לבבו (ארה"ח): (ה) נא ליישב שלא אמר הכתוב ה' "לסיני" נא (כן הוא במכילתא), שכבר בא לסיני מקודם ועמה בא מסיני לקראת ישראל, ועוד אם לא שבא לומר שבת זה שיבא לקראתם מיותר הוא בכלל, כי מה יהיה חסר אם יאמר שנתן תורה לישראל בסיני, ממילא ידענו שבא לשם, וכן מה שאמר ורח משעיר הופיע מהר פארן אם לא דרוש חז"ל שצא להם בקבלה לא ידענו מאי קאמר, ובה נמיישב ג"כ לשון הכתוב בפי יתרו ויבא משה את העם "לקראת" האלהים ולא אמר אל האלהים, שלשון זה שייך לומר כשבא זה כנגד זה (רא"ם), גם ראונו לחוק פירושו משם, כי מאומרו מסיני בא נוכל לומר פירושו מסיני נגלה עליהם, וכמו שתרמנו אונקלוס

ואחר כך מה שהיה ממנו" (י) ובפארן ושעיר הקדים הב"ה" (י) ואחר כך המקום. אכן יחבאר הענין בהעיר אומרם ז"ל למה לא זכו האבות ובפרט יעקב שהיתה מעטו שלימה לתח להם ה' תורחו, ואמרו (בראשית רבה פרק ע"ד) שהטעם הוא לפי שאין שכינה שורה על פחות מס' ריבוא, ונתינת החורה לריכה היתה השראת שכינה, כמו שכן מצינו (שמות י"ט כ') וירד ה' על הר סיני, והנה יאמר האומר הלא מצינו שאפילו שנים שיושבים ועוסקים בחורה אמרו במשנה (אבות פ"ג) שכינה שרויה ביניהם, לזה אמרו קדמונינו יודעי דעת כי מה שאנו אומרים שריך ס' ריבוא הוא על השראת כללות השכינה, ומה שזוכים עשרה שיושבים ועוסקים בחורה או שנים הוא על אות אחד שמאיר ממנה המופיע צמי שיתעורר להדבק בקדושה כל אחד כפי כחו, ואין דומה הארת ב' לג' וג' לד"י, אבל

אתגלי בגברתה ועמה רבבת קד מגו אשתא און

כנגדם (מכיל' סט): עשיו שיקבלו את הופיע. (להס): נ ישמעאל' שיקבל לישראל': מרבב

זל חבר טעמא שלא וישמעאל בנו וכן בנו ז"ל: (ז) ראונו לומר ישראל מושך אחריים ולכפול עו"ה, מסיני מרצבות כמו מ"ס

כללות השכינה מישראל, והוא השכינה מסיני ב להקביל עם נבח ובאו אחד דרך לישראל שעברו ד מסיני בא שהיה הודיע חלקי אור לומר זרח והופיע זריחה אחת וכו יאמר על חלק מ (מכות כ"ג): הוכ גדר קטון שבב לבני שעיר גדר ג כי הוא למעלה

בא) פירוש נפסע כישמעאל (בג) ו שמו של המופיע, והו ה' מפארן הופיע, ג' שהגם שידעם ומכיר בעצור שהם א

וְזָרַח מִשְׁעִיר לָמוֹ הוֹפִיעַ מֵהָר פֶּאֶרְזָן
וְאַתָּה מִרְבֵּבֶת קִדְשׁ מִיָּמֵינוּ כְּתוּב אֲשֶׁרֶת קִר

אֲתַגְלִי בְּגִבְרַתָּהּ מִטּוֹרָא דְּפֶאֶרְזָן
וְעֵמָה רִבְבַת קִדְשִׁין פְּתַב יְמִינָהּ
מִגּוֹ אֲשֶׁתָּא אֲוִרְתָּא יְהִב לָנָא:

רש"י

לקט בדיר

מסיני אתגלי לא שילא לקראתם, וכמו דכתיב (שמות כ' כ')
לעצור נסות אחסם בא האלהים, משא"כ «לקראת» רחיה
גמורה היא (ב"ב: ו) פירש"י פארן ארץ ישמעאל
דכתיב (ברא' כ"א) צהגר וישב צמדצר פארן עכ"ל, ובספרי
שגם אלל עמון ומואב הלך הקב"ה, ובגמ' שהחזירה הקב"ה
על כל אומה ולשון, ופשוט שכן הוא (חוץ מקבלת מו"ל) כי
זיל צתר טעמא שלא יצואו בטענה מה ראו אלו להמקרב יותר מאלו,
וישמעאל בנו וצן בנו של אברהם וכ"ש אחרים, ואם גם עשו וישמעאל לא קבלוה הלך משם לישראל (ג"א), וכן כתב הרמב"ן
ז"ל: (ז) ראונו לומר, היצת זרח משעיר «למו» שפירושו «לו» לישראל הנוצר בפסוק הקודם דכתיב ברוך משה וגו' את בני
ישראל מושך אחרים עמו למעלה ולמטה, וכאילו אמור ד' פעמים (כדרך השיר פעמים לדלג ולהשמט ופעמים להוסיף
ולכפול) עו"ה, מסיני בא למו, וזרח משעיר למו, הופיע למו מהר פארן, ואחיה למו מרצבות קדש: (ח) שאין מ"ס וז של
מרצבות כמו מ"ס של משעיר או מהר פארן שאין רצבות קדש שם מקום לומר שבה משם, א"כ צהכרה פירושו מ"ס

כנגדם (מכיל' סג): וזרח משעיר למו. שפתח לבני
עשו שיקבלו את התורה ולא ראו (ספרי - ע"ז ב' ע):
הופיעו. להם: מהר פארן. שהלך שם ופתח לבני
ישמעאל"ו שיקבלוה ולא ראו (סג - סג): ואתה.
לישראל"ו: מרצבות קדש. ועמו (חוקק) מקלת"ו

אור החיים

כללות השכינה אינה שורה אלא על ס' ריבוא
מישראל, והוא מאמר הכחוז ה' פירוש כללות
השכינה מסיני בא להקביל ישראל, וצלחת השכינה
להקביל עם נצחר עם ויחיה"ו ילאו צ' אורות
וצאו אחד דרך הר שעיר ואחד דרך הר פארן
לישראל שעברו דרך שם לסיבה ידועה, וזה הקדים
מסיני בא שהיא ציאת כללות השכינה ואחר כך
הודיע חלקי אורה שצאו דרך מקומות הלז, ודקדק
לומר זרח והופיע להעיר שלא הלך דרך שם אלא
זריחה אחת והופעה אחת ממנו, ולשון הופעה
יאמר על חלק מועט מהקדושה כדרך אומרם ז"ל
(מכות כ"ג): הופיעה רוח הקודש צמדרשינו 'שהוא
גדר קטון שבצנינות השראה אור השכינה, ויחס
לבני שעיר גדר גדול מגדר של ישמעאל כפי מדרגתו.
כי הוא למעלה מישמעאל"ו, וצוה נחישו כל

הדקדוקים, גם מה שהקדים זכרון סיני לציאה
ובשעיר וצפארן הקדים לזריחה והופעה כי במקום
זכרון ה' הוא מאמר הופיע זרח"ו והצן, והכוונה
בכל המאמר להעיר מעלתם להרצות צברתם כי
ראויים הם לצרכה, וזה מדרך הרוצה לצרך בכל לבו
לעורר הדברים להלהיב הלצ לצרך בכל לבו, וכן
חמלא שעשה יחזק כשרלה לצרך יעקב היה מקרבו
אליו ואמר לו (תולדות כ"ז כ"ו) גשה נא ושקה לי
בני, וזה מדברים המעוררים, ועיין מה שפירשתי
צפרשת ויחי צפסוק (מ"ח ח) מי אלה בא' מן
הדרכים"ו, וכמו כן האדון משה צחר לו לעורר
אהבת לבו אליהם ממה שה' אהבם והעלה אותם,
ונפשו הקדושה תחלכז לאהוב אהובי עליון, וזה
אחד משלימות אהבתו צהקדוש צרוך הוא"ו):
ואתה מרצבות קודש"ו הראשונים (רש"י)

אור בדיר

כא) פירוש צפעס אחד, לא קודם ולא אחר. כב) שיש לעשו יחוס אברהם ויחזק, וגם נולד מאשה ולא משפתה
כישמעאל. כג) פירוש צלחת שורת הדיבור הוא לומר היצת הופיע אחר פארן, אבל אי אפשר לומר כן, שהרי בתיבת הופיע נכלל
שמו של המופיע, והוא כאילו אמר הופיע ה', ואם יאמר מפארן הופיע, הרי הוא כאילו אמר מפארן הופיע ה', וזה אינו נכון, ולומר
ה' מפארן הופיע, ג"כ אי אפשר, שכללות השכינה לא בא מפארן, ע"כ צהכרת לומר הופיע מהר פארן, וכן זרח משעיר. כד) שלא אהב את ישראל
שהגם שידעם ומכירם, שאל עליהם, כדי לשמוע מצנו אהובו שהם בניו, וצוה יתעורר אהבתו אליהם. כה) שלא אהב את ישראל
צעבור שהם אחיו ובני אומתו וכדומה, אלא רק צעבור שה' אהב אותם. כו) אות מ"ס של מרצבות צריך ביאור.

אִשְׁדָּת לְמוֹ: אֶף חָבַב עַמִּים כְּלִקְדָשׁוֹ

ג אֶף חָבַבְנוּן לְשִׁבְטֵיָא כְּ
קְדִישׁוֹהִי בֵית יִשְׂרָאֵל בְּגִבּוֹרָא

רש"י

לקט בהיר

רצבות מלאכי קדש, ולא כולם ולא רובם, ולא כדרך
צער ודם שמראה כל כבוד עשרו ותפארתו ביום
חופתו (ספר): **אש דת**. שהיתה כחוצה מאז לפניו
צאש שמורה" על גבי אש לצנה (ירוש' שקלים י"א) נתן
להם בלוחות כתב יד ימינו (אונק), דבר אחר אש דת
כתרגומו שנחה להם מתוך האש" (ירוש' סו"ט: ג) **אף**
חבב עמים. גם חצה יחירה חצב את השבטים
(אונק), כל אחד ואחד קרוי עם" שהר"י ציימן לצדו

המקל, ולפי"ו צריך להוסיף תיבת ועמו החקר (כדרך
השיר), שאין ואתה פירושו והציא אלא פירושו ובה,
והאונקלוס אומר המכוון לא פי המלה, גם חקר תיבת
"מלאכי" שהלא קדש שם תואר הוא וחקר הנושא (רא"ם),
ויהיה פי הכתוב שהקצ"ה יש לו כמה וכמה רצבות מלאכי
קודש עד אין שיעור וערך, וכל הרצבות שהציא לא היו רק
מקלט מן הרצבות שיש לו: (ט) אמר זאת כדי לפרש תיבת
"אש", ולא היתה זאת אש גשמי כמו שתאמר שהיה מעורב
בה עשן שחור, אלא כדי לסבר לאוזן בני אדם אשר פסוק זה
ימתן להם, וכשנחלשל נעשה מן אש שחורה דיו ומן אש לצנה קלף, ויהיה פי הכתוב עו"ה, מימינו (כתב הנא מיד ימינו)
אש דת (דת של אש) למו (נתן להם) (רא"ם), וקלט דחקות יש בדרך זה הראשון שהלא כשנתן למו לא היתה דת של אש כי
בלוחות נתן למו, ועוד שהוא מהופך ולא אמר דת אש, ולדרך השני היל"ל צאש דת או מתוך אש דת, ובפרט שנכתב תיבה
אחת לא אחי שפיר, לזה הציא שניהם (מ"ל): (י) פי כשנתן להם וההר דוער צאש עד לב השמים (לעיל ד' י"א): (יא)
פי וזה לא אמר אף חובב אומם, אלא אמר עמים דרך אגב להשמיע שעם ישראל אחד קרוי עמים, כי גוי ועם היינו הך,

אור החיים

מימינו אש דת למו. (י"א) פירוש טעם שצחר ה'
לשכון שמה צחתהוים ואתה מן רצבות
קודש לפי שמימינו אש דת למו, והוא על דרך מה
שאמרו ז"ל (שמ"ר פל"ג) צפסוק ויקחו לי תרומה
משל למלך שהשיא בתו וכו' אמר המלך קחו גם
אותי עמה" (י"ב), והוא הטעם שנתן כאן לואתה
מרצבות מטעם מימינו אש דת למו פירוש לישראל,
ואמרו אש דת ולא אמר דת אש" (י"ג), להסמיך תיבת
אש לתיבת מימינו להעיר שנחה החורה מימן
ומשמאל, והוא אומר מימינו זה ימין, אש זה
שמאל שהוא גבורה הרמוזה בצחינת האש משניהם
דת למו, והוא סוד (דצ"ר פ"ג) אש שמורה על גבי
לצנה, והוא סוד קריאת החורה תושיב (יבמות
ס"ב: י"ד) מלך הגבורה ונותנת עוז וממשלה מלך
החסד:

ג. אֶף חָבַב עַמִּים וְגו'. רז"ל אמרו (צ"ב ח'). אֶף

אמרו שנתכוון לומר שהציא עמו חלק מרצבות ולא
כל ולא רוב להודיע ענותו ויתצרך, ולדצריהם יפרשו
תיבת ואתה במקום והציא, ואין זה פשט התיבה,
ואם יפרשו ואתה הוא וצא" (י"ב), אין מפורש אם
הציא אפילו קלחם" (י"ג), ואולי שבוצרים שהבאת
המקלט אין הכתוב צריך לאומרו, ומה שלמדנו מן
הכתוב הוא שלא הציא עמו הרצבות קודש" (י"ד)
והניחם שם, וחזן מדרכם נראה שהכוונה היא
להעיר מעלתן של ישראל, כי הניח ה' לצא מעלה
רצבות קודש ובה אלל ישראל, ופירוש ואתה צא
צהלנו מהס" (י"ה) ועשה במקומם עמו ונחלתו, וכן
היה ששם ציינו לזה לישראל (שמות כ"ה ח') ועשו
לי מקדש ושכנתי בתוכם ועזב עליונים, ותמלל
צספר הזוכר (הקדוש) (תרומה ק"מ: כמה
לנטערו לצא השמים כשקבע ה' דירת שכינתו
בצחתהוים אשר צחר לו:

אור בהיר

בז) כלומר יפרשו אותו כפשוטו, שהוא צא. (כ"ה) שהיל"ל ואתה והציא וכו'. (כ"ו) פי מן הסתם אם לא יאמר כלום ידעו
שהציא כל הרצבות, כסדר העולם, שהמלך ביום חופתו מציא עמו כל לצאיו, והדבר שצריך להשמיענו הוא שלא היה רק
"מרצבות". (ל) ופי' אות המ"ם אינו מקלט כמו לדברי חז"ל, אלא כמו מ"ם של מסיני צא. (לא) לדרכינו קשה, למה הקדים
המאומר, שהלא קודם נתן החורה לנו ואח"כ נטע אהלו בתוכינו. (לב) זה פירוש תיבת לי. (לג) והוא שורת הדיבור. (לד) פי

שחצב ה' העמים
כן כל קדושו ציד
מנדו צלו והלך"ה)
להלכותו לשעיר ו
ביום הדין כשיאנ
להם הסיבה ואח
ושיעור הכחוצ ה
שחוצב עמים שו
קדושו וגו" (י"ג)
סוף פ' קדושים)
אילו אמר ואצדי
חקומה לאומות"
מכאן שאם יצו
מקובלים כאחד
פירוש מעלה זו
שהבא להתקדש
ומקובל צחתה כו
הדרך אף חוב
(לעמים" (י"ב)
ואמרו והס" (י"ג)
עיקר המאמר"
קדושו של הבא
לרגלך, פירוש כ
שעמדו על הר כ
מה שחוכו פירו
המופלא ששמעו
פ"ח: (י"ד) שילאה נו
נפשי ילאה בדבר
הגרים שהגם :

החורה ממשח כמו ש
אכל צאמת חרון אף י
אחם תשאר, ואתם
אללם, הגם שיקר ה
להם מזה גם תיבה :
פירוש הגם שלא ציין
גרים מאי ח"ל אע"ג
מבואר כן בפירוש.
מ"ס. (ג)

21

הפגלות, הראש והסוף ואמצעות הזמנים, ואלקסונות הנזבות, ואיך יעשו הזמנים מרוצת השמים, וקביעות הכוכבים, לחות הבהמות וחמת החיות, חזק הרחות, חזק האלונות ונחות השרשים, כל דבר מכסה וכל דבר מגלה ידעתי. כל זה ידע בתורה, והכל מצא בה, בפירושה, בקדוניה, באותיותיה ובקוציה, באשר הופרתי. וכן אמר בו הפתוח (שם ה' א'): והרב חכמת שלמה מתקמת כל בני קדם. כלומר, שהיה בקי מהם בקסמים ובנחשים, שאז היא חכמתם, שאמר (ישעיה ב' א'): כי מלאו מקדם ועוננים כפלשתים. וכך אמרו (פסד' רפ"א י"א): מה היתה חכמתן של בני קדם, שהיו יודעים וערומים במיור. ומכל חכמת מצרים, שהיה בקי בכשפים שהיא חכמת מצרים, ובטבע הצומח, בידוע מספר העבודה המצרית שהיו בקיאים מאד בענין היריעות וההרפכה במינו. וכך אמרו (תנחומא קדושים י'): אפילו פלפלין נטע שלמה בארץ ישראל, וכיצד היה נוסעו, אלא שלמה חכם היה והיה יודע עקר משתיתו של עולם, למה מציון מכלל יופי אלהים הופיע (תהלים נ"ב), מציון נשתכלל כל העולם בלו. כיצד, למה נקראת אבן שתיה, שמונה נשתת העולם (יומא נ"ד). והנה שלמה יודע איזהו גיד שהוא הולך לכוש, ונטע עליו פלפלין, ומיד היו עושין פרות, שכן הוא אומר (קהלת ב' ה'): ונטעתי בהם עץ כל פרי. ועוד יש בדיניו קבלה של אמת, כי כל התורה בלה שמותיו של הקב"ה. שהתיבות מתחלקות לשמות בענין אחר, כאלו תחשב על דרך משל, כי פסוק בראשית (בראשית א' א) יתחלק לתיבות אחרות, כגון "בראשית יתברא

אלהים", וכל התורה בפלמוד (סופה מה' ד' פסוקים ויסע, ויבא, בקסר פסול, כי זה מהם ל"ט מלאים ב שאינו מעלה ואינו כ חסר בכל התורה ו שדרשו (גידים לו): כ במקרא, ונראה שהתו הפתיכה רצופה, בלי דרך קריאתנו, בענין לו על פה קריאתה שלש שלש אותיות

ועתה דע וראו להניח דעת התלמיד בפשטים, ובקצת דב

טוב ירושלים

עושים הזמנים את מרוצת השמים, וקביעות הכוכבים, לחות הבהמות וחמת החיות, חזק הרחות, מחשבות האדם, מוצא העצים וכחות השרשים, כל דבר מכוסה וכל דבר גלוי הנני יודע. — את כל זה ידע שלמה המלך אמצעות התורה, ואת הכל מצא בה, בפירושה, בדקדוקיה, באותיותיה ובתגיה, כמו שהזכרתי.

וכן אמר עליו הפסוק (מלכיסא ה' א'): ותרב חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם ומכל חכמת מצרים. — מחכמת כל בני קדם, היינו, שהיה בקי יותר מהם בקסמים ובנחשים, אשר זאת היא חכמתם, שנאמר (ישעיה ב' א'): כי מלאו מקדם ועוננים כפלשתים. וכך אמרו רז"ל (במד"ר י"א א'): מה היתה חכמתם של בני קדם שהיו יודעים וערומים כטייר*. — ומכל חכמת מצרים, היינו, שהיה בקי בכשפים שהיא חכמת מצרים, וכן טבע הצמחים היא חכמתם, כידוע מספר העבודה המצרית* שהיו בקיאים מאד בעניני הזרעים ובהרכבת מינים שונים.

וכך אמרו גם רז"ל (תנחומא קדושים י'): אפילו פלפלים נטע שלמה בארץ ישראל, וכיצד היה נוסעו, אלא שלמה חכם היה והיה יודע עיקר משתיתו של עולם*. למה, מציון מכלל יופי אלהים הופיע, מציון נשתכלל כל העולם כולו, כדתנינן, למה נקראת אבן שתיה, שממנו נשתת העולם. והיה שלמה יודע איזהו גיד הולך לכוש, ונטע עליו פלפלין, ומיד היו עושים פרות, שכן הוא אומר (קהלת ב' ה'): ונטעתי בהם כל עץ פרי.

כל התורה כולה שמותיו של הקב"ה. ולכן אם חסרה או יתרה בה אפילו אות אחת, היא פסולה.

עוד יש בדיניו קבלה אמיתית, כי כל התורה כולה היא שמותיו של הקב"ה, כי לשם קריאת השמות נחלקות המלים באופן אחר. תאר לעצמך למשל שפסוק בראשית נחלק למלים אחרות, כגון: בראשית יתברא אלהים. וכל התורה היא כך. וזה חוץ מהצירופים והגמטריאות של השמות. וכבר כתב

פני ירושלים

ספר העבודה המצרית, רבינו מזכירו גם להלן (יא כח) בשם "ספר עבודת האכרים המצרים", וכן בדרשתו "תורת ה' תמימה" מביאו פעמיים, וכתב שם שהרמב"ם במ"נ (ג כט) קראו "ספר עבודה הנבטית", וכך קראו גם בס' הכוזרי (א סא), והראב"ע (שמות ב י) מזכירו בשם "ספר עבודת האדמה". משתיתו של כל העולם, מבנה כל העולם.

יודעים וערומים כטייר, בפסיקתא דפרה (לג ב) איתא: מאי כטייר, איסטרולוגין היו, ובתרגום ירושלמי (בראשית ל כז) חרגם נחשתי — אסיריות, ורבינו להלן (דברים י"ח ט) כותב: העופות בלשון ערבי טיאר, וחכמי העופות יקראו טיארין כו', והנה שלמה למד זה בכלל חכמותיו, והידיעה היא הבנת הצפוף, והערמה לסבור ענין פרישת הכנפים. עכ"ל. (זכרון יצחק)

ועתה דע וראה נוהג כמו שנהגו הרא ובמועדים, ולמשוך א חנון יחנונו ויברכנו, ונ עם "ו", במסורת "סיני וכך הוא במסורה גדולה

והלן זו המורה טוב ירושלים

אלהים, וכל התורה בו, מלבד צדופיהם ונימקריאותיהם של שמות. וכבר כתב רבנו שלמה בפרושיו בתלמוד (סוכה מה ד"ה אני) ענין השם הגדול של שבועים ושנים, באיזה ענין הוא יוצא משלשה פסוקים ויסע, ויבא, ויט (שמות יד יט-כא). ומפני זה ספר תורה שפיעה בו באות אחת במלא או בקסר פסול, כי זה הענין יתיב אותנו לפסל ספר תורה שיחסר בו ו"ו אחר ממלת אותם, שבאו מהם ל"ט מלאים בתורה, או שיכתב ה"ו באחד משאר החסרים, וכן פיוצא בזה, אף על פי שאינו מעלה ואינו מוריד, כפי העולה במחשבה. וזהו הענין שהביא גדולי המקרא למנות כל מלא וחסר בכל התורה והמקרא, ולחפר ספרים במסורת, עד עזרא הסופר הנביא שנשתדל בזה, כמו שדרשו (נדרים לו:) מפסוק (נחמיה ח ח): ויקראו בספר בתורת האלהים מפרש ושום שכל ובינו במקרא. ונראה שהתורה הכתובה באש שחורה על גבי אש לבנה, בענין הזה שהזכרנו הנה, שתיתה הכתיבה רצופה, בלי הפסק סיבות, והיה אפשר קריאתה שתקרא על דרך השמות, ותקרא על דרך קריאתנו, בענין התורה והמצוות, ונחנה למשה רבינו על דרך חלוק קריאת המצוות, ונמסר לו על פה קריאתה בשמות. וכן יכתבו השם הגדול שהזכרתי פלו רצוף, ותחלק לתיבות של שלש שלש אותיות ולחלוקים אחרים רבים, כפי השמוש לבעלי המקלה.

ועתה דע וראה מה אשיב שואלי דבר בכתובת פרוש התורה, אבל אתנהג כמנהג הראשונים, להניח דעת התלמידים יגיעי הגלות והצרות, הקוראים בסדר בשבתות ובמועדים, ולמשך לבם בפשטים, ובקצת דברים נעימים לשומעים וליודעים חן. ואל חנון יחנו ויברכנו, ונמצא חן ושכל

טוב ירושלם

רבינו שלמה בפירושו על הגמרא (סוכה מה ד"ה אני) איך יוצא השם הגדול של שבועים ושנים אותיות משלושת הפסוקים ויסע, ויבא, ויט (שמות יד יט-כא). ומטעם זה ספר תורה שיש בו טעות אפילו רק באות אחת של מלא וחסר, הוא פסול, כי סיבה זו מחייבת אותנו לפסול ספר תורה שחסרה בו אפילו רק ו"ו אחת מהמלה "אותם" הכתובה בתורה שלושים ותשעה פעמים עם ו"ו*, או שכתב ו"ו" באחת משאר המלים שיש לכתוב אותן בלי ו"ו, וכן כיוצא בזה, למרות שבהשקפה ראשונה אין זה מעלה ומוריד.

וסיבה זו היא שהביאה את גדולי התורה לספור את המלים המלאות והחסרות שבכל התורה, ולחבר ספרים על מסורת האותיות, עד עזרא הסופר הנביא שעסק בזה, כמו שדרשו חז"ל (נדרים לו:) מהפסוק: ויקראו בספר תורת האלהים מפורש ושום שכל ובינו במקרא (נחמיה ח ח), ושום שכל, אלה הפסוקים, ובינו במקרא, זה פיסוק טעמים, ואמרי לה אלו המסורות.

ונראה שהתורה שהיתה כתובה באש שחורה על גבי אש לבנה, היתה כתובה באופן זה שהזכרנו. דהיינו שהאותיות היו רצופות בלי הפסק מלים, והיה אפשר לקרא אותה על דרך השמות, וגם היה אפשר לקרא אותה כמו שאנו קוראים אותה להבנת התורה והמצוות. והיא ניתנה למשה רבינו כשאותיותיה נחלקות למטרת קריאת המצוות, ונמסר לו בעל פה איך לקרא אותה למטרת קריאת השמות. וכן כותבים את השם הגדול של ע"ב אותיות, שהזכרתי לעיל, כולו רצוף, ומתחלק למלים של שלוש שלוש אותיות, ולחלוקות רבות אחרות, בהתאם לשימוש המקובלים.

רבינו בענותותו מתנצל על שראה לכתוב פירוש על התורה.

ועתה דע וראה את מה שאענה לאלה השואלים אותי מה ראיתי לכתוב פירוש התורה, והוא, שהנני נוהג כמו שנהגו הראשונים לתת סיפוק לתלמידים היגיעים מהגלות והצרות, הקוראים בפרשה בשבתות ובמועדים, ולמשוך את לבם בפשטים ובכמה דברים נעימים למבינים וליודעים את החכמה הנסתר. ואל חנון יחנו ויברכנו, ונמצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם.

פני ירושלם

עם ו"ו, במסורת "סייג לתורה" להרמ"ה מונה אותם, מנחת שי כראשית טו יט, שמות כט ג, יחזקאל כ כא. וכך הוא במסורה גדולה בסוף קהלת משה יג ב, ועי' (שם)

7 ←

וירא העם וינעו ויעמדו מרחוק [ג, טו].
 נראה לפרש בס"ד, על פי מה שאמרו
 הקדמונים [פני יהושע קדושין ל, א] 'ישראל ר"ת,
 י"ש ש"שים ר"בוא א'זותיות ל'תורה. והנה
 מצואר בהקדמת הרמב"ן [לפירושו על התורה] לכל
 התורה כולה שמוחיו של הקב"ה, כמו שהיא
 כתובה באש שחורה ע"ג אש לבנה, בגבהי
 מרומים היא כתובה כולה באותיות רזופים
 בלי הפסק תיבות. ובשעה שנתן השי"ת
 התורה הקדושה, לירף אותיות התורה
 בתיבות, כמו שהיא בספר תורה שלנו.
 והנה, איתא בקדמונים ד'ישראל ר"ת, י"ש
 ששים רבוא אותיות לתורה, והתורה שלמעלה
 מתגלגלת בכל שעה ושעה בזירופי אותיות על
 פי שערי אלב"ם [עיין מגלה עמוקות ואתחנן אופן סג,
 ובספר הליקוטיוס בראשית פ"ג]. וכפי הצירוף אותיות
 שלמעלה, ככה מסתייע מילתא שאישי ישראל
 שהם מכוונים כנגד אותיות התורה, יתקרבו
 למטה, באופן שאותיות התורה מצורפין
 למעלה. וזה שאמר הכתוב [פסלים ל, ג] מה'
 מצעדי גבר כווננו ודרכו יספך, ואמרין בפרק
 קמח דקידושין ע' דהתורה נקרא 'דרך'. והיינו
 מהשי"ת כווננו מצעדי גבר, באופן שדרכו
 יספך.

והנה, בשעת מתן תורה נפתחו השמים,
 וראו התורה כתובה באש שחורה
 ע"ג אש לבנה, וכל אחד ואחד הכיר שורש
 נשמתו, ושורש נשמתו של חברו, באיזה אות
 הוא מרומנו ומכוון. וכיון שהן הן היו מרכבה
 לאותיות התורה, התייצבו למטה יחדיו, שיהא
 מכוונים ממש כפי מה שננטרפו האותיות
 למעלה. למשל, מי שהכיר שורש נשמתו הוא

באות צ' של בראשית, והכיר נמי שחברו הוא
 אות ר' מבראשית, וכמו כן נמי מי הוא הא'
 של בראשית וכו'. ע"כ קירצ עצמו, ועמד
 אלל חברו ששורשו הוא אות שבתורה הסמוך
 לו, באופן שעמדו ישראל למטה כפי האותיות
 שבתורה שלמעלה. והיינו לאמר, וכל העם
 רואים את הקולות וגו' וירא העם וינעו
 ויעמדו מרחוק. דהיינו, שעד הנה לא היו
 עומדים על דרך זה, אבל כיון שהאותיות
 שבתורה ננטרפו באופן זה, גם הם ראו
 וינעו ויעמדו מרחוק, כפי המכוון לתורה
 שלמעלה, והבן.

L

ו'אמר משה אל העם אל תיראו כי
 לבעבור נסות אתכם בא האלקים
 וגו' [ג, י]. ו'לךך ביאור, מאי ענין נסיון היה.
 ונראה בס"ד, כתיב [דברים ה, יג-כד] ותקרבון
 אלי כל ראשי שבטכם וכו', ותאמרו הן הראנו
 ה' וכו' את קולו וגו', קרב אתה ושמע וגו'
 ואת מדבר אלינו. ופירש רש"י [שם כד ד"ה ואת
 מדבר] המשמע כחי כנקבה וכו', וכי לא היה
 יפה לכם ללמוד מפי הגבורה, ולא ללמוד
 ממני, עיי"ש בפרשת ואתחנן. ונראה כוונת
 ישראל דור דעה, דבאמת העיקר בכל עבדות
 השם, שלא ישטה עצמו, ויבין ערכו. וכאמור
 הכתוב [פסלים כז, ג-ד] מי יעלה צהר ה' ומי
 יקום במקום קדשו וגו', אשר לא נשא לשוא
 נפשי, היינו שאינו משטה עצמו להגביה
 מדריגת נפשו למעלה מערכה. והנה, השי"ת
 העיר עליהם רוח קדשו ממכון שבתו, שיהיו
 מוכנים לשמוע תורה מפי הגבורה, אפילו אם
 יהיה במסירת נפשם. ושם ראה השי"ת

עז. עיין קידושין ב, ב ועיי"ש בתוספות ד"ה הבא, עיי"ש. (מ"ב)

לנסותם, וסילק מהו
 לנסותם אם ישטו על
 שבעת אינם במדרגה
 מורה מפי הגבורה.
 ערכם, והרגישו בעצמ
 קרב אתה ושמע, כי
 הלזו שנהיה מוכנים
 ובאמת הוטב הדבר
 [דברים שם כו] מי ית
 ועיין מזה בספר דר
 סוף ספר יושר
 שפירשתי בס"ד
 [עיי"ש] על פי דב
 השירים

והיינו לאמר משה
 כי לבעבור
 היינו לנסות אתכם א'
 צוה, להכיר את ערכ
 שהתורה נקנית בהג
 קנין תורה [אבות פרק
 מקומנו]

בי לבעבור נסות
 ובעבור תהיה
 תחטאו [ג, י]. ולר
 תהיה יראתו על
 בס"ד, הנה אמרו
 בפרשת יתרו שמות כ, ג
 עליהם הקב"ה כגב
 הר סיני כזקן מלא
 כי באמת מה דמ
 מחשבה תפיסה צי
 קבל, א]. אבל ענינו
 שכתוב בסידור הרב
 פנימיות ויראה חיל

קלן מה הלא חמו דרין בתראין אחרנין שראו הארות שהם קולות, מה שלא ראו דורות האחרונים. את הקולות, כד"א ישעיה ו' וארא את ה'. וארא ה' לא כתיב אלא את ה'. אופ הכא אף כאן וכל העם ראים הקולות לא נאמר אלא את הקולות. כגוונא דא בעין זה את השמים ואת הארץ, דהא אתין דבאורייתא לאסתכלא באורייתא בחבמתא אתייהבו שהרי האתיים שבחורה ניתנו להתבונן בחכמה. כבד את אביך ואת אמך משלי נ' כבד את ה' מהונך. וכלהו לאתכללא בהו מלה אחרא וכולם לכלול בהם ענין אחר אופ הכא את הקולות לאסגאה הוא אף כאן א"ת לרבות הוא קלא אחרא לתתא קוד אחר למטה דבניש לון לגביה מה דנפיק מנייהו שמכנס אותם אליו, את מה שיוצא מהם דביה חמואן ומסחבלן בחכמתא עלאה כל גנזין עלאין וכל רזין שמיירין וסתימין שבו רואים ומחבוננים בחכמה העליונה כל גנזים עליונים וכל סודות שמיירים וסחומים מזה דלא אתגלייא לדרין בתראין דאתו בתריהון ולא לדרין דיתון לעלמין עד זמנא דיתי מלכא משיחא מה שלא נגלה לדורות אחרים שיבואו אחרים ולא לדורות שיבואו לעולמים עד הזמן שיבא המלך המשיח דכתיב ישעיה נב' כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון.

תוספתא. שייך לרף ס"ח ע"ב. להלן נביא הביאור מהספר בריית יצחק לרוב יצחק אייזיק חבר, תלמידו של הגר"א.

בטמירו דטמירין כו'

נווד כי עתיקא קדישא נקרא כן בגלל העלמו שהוא מחלעל יותר מכל הפרצופים, ועוד שהוא מחלשב בכל האצילות. כי א"א מלבישים הירים שלו עד הפרסא שבאמצע פרצופו ומשם ולמטה מלבישים אותו הו"ו. ולכן נקראים גופא דע"ק שאיברים שלו טמירין וגוונים כפרצופים של מטה, ואילו רישא דע"ק הוא מגולה כמ"ש באר"ו בהאי עתיקא לא אתגליא אלא רישא בלחודי וכי' וז"ש כהאי עתיקא בהאי עתיקא נכלל בזה שאין לו דמיון בפרצופים שתחתהו, שאף שכולם מחלבים זה בזה אבא באימא ואימא בוי"א והוי"א בנוקבא, מכל מקום אין מחלבים אלא מתוזה שלהם ולמטה. ונווד כי עד התוזה של כל פרצוף הוא טימם הפרצוף ומשם ולמטה הוא לבר מגופא שהפרסא והצמצום הם מסלקים כל האורות למעלה. נמצא שבאמת כל פרצוף עיקרו מגולה. מה שא"כ ע"ק שא"א הם המלבישים את הירים עד החוזה וא"כ מכסים את עיקר אורות ע"ק, ולכן נקרא הוא טמירין יותר מכל פרצופים האחרים.

ולזה תדע נכון למה לא גילה הרשב"י פרצופי א"א באר"ו אלא קודם פטירתו בא"ו. ואמרו המקובלים בגין דא"א במולא בלייל. וז"ל שכיין שהם עומדים במקום עיקר האורות של ע"ק ולא תצמצמו עדיין לכן גם הסמכותם. ומה חבין הטעם למה אין פגם מגיע אל או"א כי אין שם אחיזה לקליפות כלל. והענין כי אין לקליפות אחיזה רק במקום שנתרוקן האורה כמ"ש האר"י ז"ל בענין טומאת מת וכמ"ש בזהר שאין הכרעה שורה על מקום ויקן כי שם הם מבחינת מאנין חבירין בורות שבורים אשר לא יכילו המים. ולכן כל כלי הראוי עדיין לבית קיבול, מקבל טומאה ואסור להשתמש בו כדי שלא לתת להם אחיזה במקום שאינו צורך רק שבר כליים שאינם מק"ש כי הם מטמא דלהון הראוי להם לתיוחם בסוד ומלכותו בכל משלה כיוצא לכן עיקר אחיותם הוא בוו"ו שהם עומדים במקום שנתרוקן האור מחצי פרצוף עתיק ולמטה. מה

ואת הלפידים. בקדמיתא בתחילה ברקים, והשתא ועכשיו לפידים כלכלא חד הכל אחד אבל מדאדתקנו בתקוני לאתחזאה, אתקרון הכי אבל לאחר שנחקנו להראות נקראו כך. ואת קול השופר. תאני רבי יצחק כתיב חזלים סב אחת דבר אלהים שתיים זו שמעתי, כד"א אנכי ולא יהיה לך. א"ר יהודה קל בשפר מבעי ליה היל"ל בשופר השפר למה. אלא ההוא קול דאקרי שופר אותו קול הנקרא שופר דכתיב ויקרא כה והעברת שופר תרועה בחדש השביעי בעשור לחדש ביום הכפורים, בדא אתקרי שופר בזה נקרא שופר. א"ר יוסי, מה שופר אפיק קלא אשא ורוחא ומיא מה השופר מוציא קול מאש רוח ומים אופ הכא כלא אתכליל בהאי אף כאן הכל כלול בזה ומדא נפקין קלין אחרנין ומה יוצאים קולות אחרים. א"ר אלעזר, קול דנפיק משופר דמשמע דשופר חד וקול נפיק

16

נפש

ביאור המאמר

ידיד

מהשופר שהוא המלכות שהיא נאולתן של ישראל **דכתיב והעברת שופר תרועה** שופר בבינה. תרועה במלכות. ולכן יש בה ג' סימנים. **בחדש השביעי** היא המלכות והיא שביעית (מהבינה) **בעשור לחדש** היינו הת"ת הנמשך למלכות והיינו בעשור יורד לחדש. **ביום הכפורים** אימא עלאה. ובהיות קשר ותיקון המדות האלו, לכן **בדא אתקרי שופר** בזה נקרא שופר דהיינו לשון שפיר כדלקמן, שהיא מחתקתה. ועתה לפי"ז קול דקרי ביה שופר היינו החירות שהיא קוראה לישראל. עכ"ל הרמ"ק.

א"ר יוסי, מה שופר הנשמי אפיק קלא מוציא קול, ואותו הקול יוצא עמו **רוחא ומיא** רוח ומים (כך גרסת הרמ"ק שלא נורס אש) **אופ הכא** אף כאן כנמשל, דהיינו בעולמות העליונים **כלא אתכליל בהאי** הכל כלול בזה, דהיינו בבינה שהיא כוללת כל המדות. ולהראות על עניינה שהיא כוללת כל המדות ומוציאה אותם מפנימיה, קרא את הבינה קול השופר, ר"ל קול הכולל קולות ומים ורוח כשופר. והוא כלא אתכליל בהאי. **א"ר אלעזר** ר"ל אלעזר מפרש שקול הוא ענין אחד השופר הוא ענין אחר להוציא מרעה ר' יצחק ור' יהודה ור' יוסי שכולם סוכרים שקול הוא שופר. וז"ל ר' אלעזר **קול דנפיק משופר** וזה בחינת הקול הזה יכלו ישראל להשיג אבל מעולם לא השיגו השופר עצמו מפני העלמו אבל השיגו בחינת הקול. ולא האמר שהשיגו הקול כלבר ולא השיגו בחינת השופר כלל. אלא

אני עליך שלא היו הקולות מתראים ונחקקים בתוך החושך אלא נראו מתוך המלכות הנקראת א"ת, שהיא היתה אספקלריא שמתוכה ראו את הקולות. וז"ש **וארא את ה' וארא ה' לא כתיב אלא את ה' ר"ל שראה את ה' דרך המלכות הנקראת א"ת אופ הכא את הקולות לאסגאה** הוא אף כאן א"ת לרבות הוא קלא אחרא לתתא קול אחר למטה, הוא המלכות דכניש לון לגביה מה **דנפיק מנייהו** שמכנס את כל הקולות אליה. **מדאדתקנו בתקוני וכי' ז"ל הרא"ו** ירצה כי הברקים אינם נראים אלא ברצוא ושוב. וז"ש בקדמיתא, אבל מראתקנו ונתגשמו מעט והיו נראים לעין כעצם ולא היו זזים ממקומם כדי שיוכלו עיני בשר לראותם, קרי להו לפידים. מהרא"ו.

תאני רבי יצחק היה קשה לו מרוע נאמר קול השופר הרי הרבה קולות יוצאים מהשופר והיל"ל קולות השופר. ומתוך כתיב אחת דבר אלהים **שתיים זו שמעתי** הפסוק רומז על קול אחד שהיה כולל שנים **כד"א אנכי ולא יהיה לך** ששניהם נאמרו בריבור אחד. א"כ גם כאן קול השופר רומז על כמה קולות. מהרא"ו ולרמ"ק דרך אחרת במאמר וז"ל ירצה, לא אמר ואת השופר אלא את קול השופר, מורה שני עניינים: א. אנכי ונ' שהוא השופר עצמו והוא בינה. ב. לא יהיה לך, שהוא הקול מהשופר הנמשך שהוא המלכות קול השופר. ור' יהודה פליג ולרובית רעתו מקשה קול השופר למה ירצה, כל עצמו דקול השופר מה צורכו. **אלא ההוא קול דאקרי בית שופר** אוהו קול הנקרא

אמרי ברוך

על התורה

פרישת בראשית

מאמר א

תורה ניכרת מתוך מעשיו של אדם -
מימינו אש דת למו

← 7 ביאור הרמב"ן בענין אש שחורה ע"ג אש לבנה

כתב הרמב"ן בהקדמה לתורה שבכתב וז"ל, עוד יש בידינו קבלה של אמת כי כל התורה כולה שמותיו של הקב"ה שהתיבות מתחלקות לשמות בענין אחר, כאלו תחשוב על דרך משל, כי פסוק בראשית יתחלק לתיבות אחרות, כגון "בראש יתברא אלקים". וכל התורה כן, מלבד צירופיהם וגימטריאותיהם של שמות. וכבר כתב רבינו שלמה בפירושו בתלמוד ענין השם הגדול של שבעים ושנים. באיזה ענין הוא יוצא בשלשה פסוקים ויסע, ויבא, ויט... ונראה שהתורה הכתובה באש שחורה על גבי אש לבנה. בענין הזה שהזכרנו היה, שהיתה הכתיבה רצופה, בלי הפסק תיבות, והיה

אפשר קריאתה שתקרא על דרך השמות. ותקרא על דרך קריאתינו. בענין התורה והמצוה. ונתנה למשה רבינו על דרך חלוק קריאת המצוות ונמסר לו על פה קריאתה בשמות. וכן יכתבו השם גדול שהזכרתי כולו רצוף, ויתחלק לתיבות של שלש שלש אותיות ולחלוקים אחרים רבים כפי השמוש לבעלי הקבלה. עכ"ל.

ומבואר מדבריו שהתורה שניתנה אש שחורה על גבי אש לבנה היתה באופן של אותיות בלי חילוקים לתיבות. אמנם אפשר לחלק האותיות לתיבות שהם שמותיו של הקב"ה, וגם אפשר לחלק התיבות כפי שנמצא עתה בתורתנו והיינו ע"י תיבות שמשמעותן תורה ומצוות.

ביאור הכתיב והקרי של אש דת למו

והנה כתיב בפרשת וזאת הברכה (דברים לג-ב) ויאמר ה' מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן ואתה מרבבות קדש מימינו אש דת למו. ופירש"י (שם) אש דת הכוונה שהיתה כתובה מאז לפניו באש שחורה על גבי אש לבנה. ועלינו להבין ביתר עמקות ענין זה. ועוד מהו הענין שאשדת בתיבה אחת הוא הקרי ואש דת בב' תיבות הוא הכתיב.

ובספר באר יוסף להרה"ג ר' יוסף צבי סלנט זצ"ל (עמ' שח) כתב לבאר דעל פי דברי הרמב"ן הנ"ל מובן הכתיב והקרי של אש דת למו. הכתיב בתיבה אחת מסמלת התורה של אש שחורה ע"ג אש לבנה שהם האותיות הרצופות בלי חילוק לתיבות. והקרי של אש דת בב' תיבות מסמלת תורתנו שנמצא אתנו עכשיו שהיא חלוקה לתיבות ע"פ תורה ומצוות. L

ביאור דברי המלאכים שאמרו תנה הודך על השמים

איתא בגמ' שבת (פח: - פט.) וז"ל ואריב"ל בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע מה לילוד אשה ביננו אמר להן לקבל תורה בא אמרו לפניו חמודה גנוזה שנגנזה לך תשע מאות ושבעים וארבע דורות קודם שנברא העולם אתה מבקש ליתנה לבשר ודם מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר

תנה הודך על למה תהא לכב אתם שרויין ש כלום אתם עו המפרשים שאי שייכת להן וכ וראיתי בי המלאכים על דאין כותבין ני המנוקד פסול. האותיות לתיב שהכותב נקודו התורה. ועל פ בקשו שהתורו שמותיו של ה שכיון שלא שי שישאר התורה ותורה ומצוות, פרשת יתרו שז הוא שהקב"ה עפ"י י"ג מדות ושלא ינתן לכ התורה יהיה ע ונראה שלפ"י קיום התורה ב

ביאור

איתא בספ עושה בגופו רו [בעיני וניכרים]